

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

De nieuwe wet van 6 juli 1964 op de zondagsrust

1. Tijdens de zitting 1959-60 werd in de Senaat een wetsontwerp ter herziening van de wet van 17 juli 1905 op de zondagsrust, neergelegd; het is slechts tijdens de parlementaire zitting van 1963-64 dat het — intussen reeds herziene — ontwerp in de wetgevende kamers werd behandeld en aangenomen: ten slotte publiceerde het Belgisch Staatsblad van 29 juli 1964 de tekst van de wet van 6 juli 1964 op de zondagsrust (1). Zo werd een einde gesteld aan de bijna 60 jaren oude wet op de zondagsrust, wet wier ontstaan was gepaard gegaan met woelige parlementaire vergaderingen tijdens welke zowel grondwettelijke bezwaren (2) als de destijds zeer klassieke en gebruikelijke economische argumenten werden aangewend. De behandeling van de nieuwe wet verliep vlot en, onafgezien van enkele technische besprekingen, werden tegen het geheel van het ontwerp geen fundamentele bezwaren ingebracht. Men kan er zich wellicht over verwonderen waarom het ontwerp ingediend in 1960 slechts tijdens de parlementaire zitting van 1963-64 werd behandeld. De vertraging in de behandeling vond ondermeer haar oorsprong in het advies dat de Raad van State in 1960 over het ontwerp uitbracht (3). In dit advies werd gewezen op de noodzaak de eenvormigheid van het toepassingsgebied der arbeidsreglementering te bevorderen: inderdaad, wegens de inschakeling van de wet op de zondagsrust in de groep van wetten die de arbeids- en rusttijden der werknemers regelen (zoals de wetten op de arbeidsduur, de besluitwet op de betaalde feestdagen, de wet op het jaarlijks verlof en in zekere mate de wet op de vrouwen- en kinderarbeid) meende de Raad van State zeer juist dat de uitbreiding van het toepassingsgebied van de wet op de zondagsrust, een goede gelegenheid bood om de bepalingen van die wetten op de arbeids- en rusttijden nauwer op elkaar af te stemmen.

Het zal de beoefenaar van het sociaal recht wellicht niet ontgaan zijn dat de Raad van State sinds geruime tijd in al zijn adviezen omtrent de arbeidsreglementering de wetgever en de uitvoerende macht steeds heeft aangezet elke schepping of wijziging in deze arbeidsreglementering in het teken te plaatsen van het streven naar meer klaarheid, eenheid, eenvoud en eenvormigheid in de sociale wetgeving.

2. In zijn advies op het ontwerp van wet tot wijziging

van de wet van 1905 op de zondagsrust, was de Raad van State nu de mening toegedaan dat de regering met haar ontwerp niet volledig beantwoordde aan dit zo noodzakelijk streven naar meer eenvormigheid.

Daarom zette de Raad de regering dan ook aan het ontwerp in het licht van deze opmerking te herzien (4).

Intussen diende de Regering bij de Kamer een ontwerp van wet in betreffende de arbeidsduur in de openbare en de particuliere sectoren van 's lands bedrijfsleven (5).

Opnieuw vestigde de Raad van State in een bijzonder diepgaand en interessant advies, de aandacht op de noodzaak de regelingen van de arbeidsreglementering een voldoende eenvormigheid te verschaffen (6).

Die eenvormigheid diende vooral goed uit te komen in volgende punten:

- 1) het toepassingsgebied der regelingen;
- 2) de adviezen die bij het nemen van de uitvoeringsmaatregelen moeten worden ingewonnen;
- 3) het toezicht op de naleving van de voorschriften;
- 4) de strafbepalingen.

Zo wees de Raad ondermeer op het nut de bepalingen die voor bepaalde bedrijven of in bepaalde gevallen uitzonderingen toelaten op het verbod 's zondags arbeid te doen verrichten, te vergelijken met de artikelen van het ontwerp op de arbeidsduur, die eveneens afwijkingen toelaten.

Vermits de regering zelf met het indienen van het ontwerp de eenvormigheid van het toepassingsgebied der arbeidsreglementering wilde bevorderen, was het dan ook logisch dat ze, naar aanleiding van de aangehaalde adviezen van de Raad van State, het ontwerp van wet op de zondagsrust, in een nieuwe vorm goot. Er werd dus een nieuwe tekst opgesteld waarin werden opgenomen:

- 1) het oorspronkelijk ontwerp van wet op de zondagsrust;
- 2) de bepalingen die ook voorkwamen in het ontwerp van wet betreffende de arbeidsduur en die bij wege van amendementen door de regering in het oorspronkelijk ontwerp van wet op de zondagsrust werden ingevoegd;
- 3) de bepalingen van de wet van 17 juli 1905 op de zondagsrust die niet door het ontwerp van wet werden aangeast.

Het is zeker verheugend te mogen vaststellen dat in

zulke mate met het advies van de Raad van State werd rekening gehouden; hierdoor werd een concrete stap gezet in de richting van een eenvormig en klaar sociaal recht.

3. Naast deze algemene beschouwingen over het perspectief waarin de nieuwe wet op de zondagsrust geplaatst werd, past het even uit te wijden over de redenen die de regering ertoe hebben aangezet de wet van 1905 op de zondagsrust te wijzigen.

1) In de eerste plaats gaat het er vooral om de wet van 17 juli 1905 betreffende de zondagsrust in overeenstemming te brengen met het verdrag betreffende de wekelijkse rusttijd in de handel en in de kantoren, aangenomen door de Internationale Arbeidsconferentie te Genève op 26 juni 1957 (7).

Reeds in 1921 had de Internationale Arbeidsconferentie een verdrag aangenomen dat betrekking had op de wekelijkse rusttijd in de nijverheidsinstellingen. Ons land had dit verdrag zonder grote moeilijkheden bij de wet van 19 juli 1926 kunnen bekrachtigen vermits de ongeveer twintig jaar vroeger aangenomen wet op de zondagsrust absoluut met de principes van het verdrag overeenstemde.

Het verdrag van 26 juni 1957 betreffende de wekelijkse rusttijd in de handel en in de kantoren vergde echter een nieuwe aanpassing van de wet van 1905 op de zondagsrust en wel betreffende volgende punten:

1° Uitbreiding van de wet tot het personeel dat in de kantoren van de vrije beroepen is tewerkgesteld;

2° Toekenning door de wet van inhaalrusttijden aan de arbeiders die, ingevolge uitzonderingsbepalingen, 's zondags tewerkgesteld worden.

2) De Belgische regering heeft met het ontwerp van wet op de zondagsrust, naast het doorvoeren van de aanpassingen welke het verdrag van de Internationale Arbeidsconferentie eiste, terzelfdertijd van de gelegenheid gebruik gemaakt om onze wet van 1905 aan te vullen en te wijzigen, ten einde de arbeidsreglementering eenvormig te maken en aan te passen aan de geëvolueerde sociale, economische, en technische omstandigheden. Dit streven naar eenvormigheid, naar aanvulling en wijziging werd op de volgende manier geconcretiseerd:

a) eenvormigmaking: dezelfde voorschriften in verband met onderhavige punten kwamen voor in het ontwerp op de arbeidsduur:

- werkingssfeer;
- raadplegingen;
- controlemaatregelen;
- strafbepalingen.

Het is, zoals reeds hoger werd aangeduid, vooral dank zij het advies van de Raad van State, dat de coördinatie van deze belangrijke punten werd doorgevoerd.

b) Aanvullingen en wijzigingen:

— aanvulling van de lijst der ondernemingen die in de wet van 1905 in aanmerking komen voor de toegestane afwijkingen met dit soort ondernemingen wier ontstaan en uitbreiding sterk gebonden zijn aan de moderne sociale en technische vooruitgang;

— het oppuntstellen van een eenvoudige en rationele procedure inzake de aanvragen tot afwijkingen ten voordele van ondernemingen die op het toerisme zijn ingesteld;

— het uitbreiden van het afwijkingsstelsel, ratione personae, tot de kinderen beneden 16 jaar alsook tot de meisjes en vrouwen beneden 21 jaar, maar enkel voor welbepaalde handelsondernemingen.

3) Verder wordt meer medezeggenschap gegeven aan

de paritaire commissies en de Nationale Arbeidsraad; het ligt in de bevoegdheid van deze organen het toepassingsveld van de wet op de zondagsrust uit te breiden of te beperken. De wetgever heeft aldus de kwestie of de wet wel vooruitstrevend genoeg was, in het midden gelaten: de bedoelde organen moeten zelf maar uitmaken tot waar uiteindelijk mag gegaan worden.

4. Na deze korte inleidende uiteenzetting, kan overgegaan worden tot de beschrijving van en de commentaar (8) op de algemene structuur van de wet van 6 juli 1964 op de zondagsrust.

I. Toepassingsgebied van de wet

5. Welke personen vallen onder de toepassing van de wet?

De wet is van toepassing op de werknemers en op de werkgevers. Onder werkgever verstaat men een natuurlijke persoon of rechtspersoon die ingevolge een arbeidsovereenkomst een of meer werknemers in dienst heeft. Onder werknemer verstaat men degene die zich jegens de werkgever verbindt om in een verhouding van ondergeschiktheid arbeid te verrichten tegen loon (9).

Voor de toepassing van de wet worden echter gelijkgesteld:

1° met werknemers: de personen die, anders dan krachtens een arbeidsovereenkomst, arbeid verrichten onder het gezag van een andere persoon.

2° met werkgevers: de personen die onder 1° genoemde personen tewerkstellen (art. 1).

Het toepassingsveld toont duidelijk aan dat de wet in een zeer ruim perspectief werd opgevat: zij is nl. van toepassing op *alle* werknemers, niet alleen diegene die verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst, maar ook zij die arbeid verrichten onder het gezag van een ander persoon, ongeacht de al dan niet aanwezigheid van een arbeidsovereenkomst.

Onder een arbeidsovereenkomst dient verstaan de overeenkomst tot het verrichten van arbeid, waarbij de ene partij, de werknemer, zich jegens de andere partij, de werkgever, verbindt om tegen loon, arbeid te verrichten, in een verhouding van ondergeschiktheid aan of onder het gezag van een werkgever (10).

Hieronder vallen:

- de arbeidsovereenkomst voor werklieden,
- de arbeidsovereenkomst voor bedienden,
- de arbeidsovereenkomst voor binnenschippers,
- de arbeidsovereenkomst voor schepelingen,
- de arbeidsovereenkomst voor zeevissers,
- de arbeidsovereenkomst voor huisarbeiders.

Voor wat de werknemers betreft die onder het gezag van een andere persoon arbeid verrichten, heeft men het nodig geacht tijdens de parlementaire werkzaamheden de nieuwe notie « onder het gezag van » duidelijk toe te lichten: ze worden met name gelijkgesteld met de werknemers die zich jegens de werkgever verbinden om tegen loon arbeid te verrichten in een verhouding van ondergeschiktheid:

- de leerlingen,
- de stagiair(e)s,
- de minderjarigen, bedoeld in artikel 13, 2°, van de wet van 15 mei 1912,
- de gevangenen in een onderneming tewerkgesteld onder het toezicht van een werkgever,
- de werknemers of werklozen die, onder de con-

trole van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening, cursussen voor versnelde beroepsopleiding volgen,
— de werklozen tewerkgesteld door de provinciën, de gemeenten en de openbare instellingen ⁽¹¹⁾.

6. *Nemen we nu enkele concrete gevallen waarover eventueel twijfel zou kunnen ontstaan, onder de loupe :*

1° Hogere bedienden en kaderpersoneel : de wet is op deze personen toepasselijk vermits er in art. 1 geen sprake is van een bezoldigingsgrens.

2° De klerken en bedienden van de notarissen, pleitbezorgers en deurwaarders vallen binnen de uitgebreide werkingssfeer van de wet ⁽¹²⁾.

3° De helpers bij de eredienst : kosters, stoelengeldophalers, organisten enz. Deze personen vallen niet onder de toepassing van de wet, daar ze in dienst zijn van een kerkfabriek, die het statuut heeft van een openbare instelling.

Zoals verder zal aangetoond worden, vallen de openbare instellingen buiten de toepassingssfeer van de wet.

4° Jachtwachters en visserijwachters. Doorgaans wordt door de rechtsleer en de rechtspraak ⁽¹³⁾ aangevaard dat deze personen kunnen gebonden zijn door een arbeidsovereenkomst ; behalve wanneer ze prestaties verrichten in hun hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie, vallen deze personen dus onder de toepassing van de wet. Daar echter dikwijls op deze personen 's zondags wordt beroep gedaan, laat de wet toe dat uitzonderingen ten hunnen voordele worden gesteld (zie verder nr. 12, 25°).

5° Het personeel verbonden door een dienstbodencontract. Deze personen werden ingevolge een amendement, ingediend in de senaatscommissie, in het toepassingsveld van de wet gebracht. Tijdens de besprekingen in de openbare zittingen van Kamer en Senaat, werd er tevens uitdrukkelijk op gewezen dat de dienstboden in principe van de zondagsrust genieten ⁽¹⁴⁾ (zie echter verder nr. 15).

De wetgever was er zich terdege van bewust dat op het vlak van de dienstboden er grote aanwervingsmoeilijkheden bestaan : daarom werd aan deze categorie van werknemers eveneens het voordeel van de zondagsrust verleend zodat de aantrekkingskracht van de handels- en nijverheidssector, waar minstens één rustdag per week verzekerd wordt, minder sterk zal aangevoeld worden.

6° De leerjongens en de leermeisjes vallen eveneens onder het toepassingsveld van de wet.

Bij ontstentenis van een begripsbepaling in de huidige wetgeving, heeft men het nuttig geacht in de memorie van toelichting op het ontwerp de volgende definitie van de leerovereenkomst te geven : als leerling wordt beschouwd de persoon die, bij een wederkerige overeenkomst, zich verbindt voor een bepaalde tijd en onder bepaalde voorwaarden, regelmatig onder het gezag, de leiding en het toezicht van de werkgever onderricht te volgen om een methodische en volledige beroepsopleiding te krijgen welke het mogelijk moet maken hem in de bedrijfstak te werk te stellen ⁽¹⁵⁾.

7. *Op welke werknemers is de wet niet van toepassing ?* ⁽¹⁶⁾.

1° Op de personen tewerkgesteld door het Rijk, de provinciën, de gemeenten, de openbare instellingen die er onder ressorteren en de instellingen van openbaar nut, behoudens indien ze tewerkgesteld zijn door in-

stellingen die een industriële of commerciële activiteit uitoefenen of door instellingen die geneeskundige, profylactische of hygiënische verzorging verlenen.

Voor de activiteiten die wezenlijk aan Staat, provincie en gemeente, optredend als openbare overheid, verbonden zijn, is de nieuwe wet niet toepasselijk. De openbare macht moet op gelijk welk ogenblik kunnen optreden en kan dus niet door de beperkingen, opgelegd door de nieuwe wet, tegengehouden worden.

Zo vallen de administraties van post, van telegraaf en telefoon niet onder de toepassing van de nieuwe wet daar ze diensten uitmaken van de Staat, gereguleerd in functie van het algemeen belang. Hetzelfde kan gezegd worden van de ambtenaren van de Staat, provincie en gemeente die met een dienst, inherent aan de uitoefening van de openbare macht belast zijn ; op gemeenschappelijk plan bijv. kunnen de secretaris, de politiediensten, de brandweer ook de zondag geroepen ontvanger, de bediende van de burgerlijke stand, de worden om bepaalde prestaties te vervullen ⁽¹⁷⁾.

De zondagsrust zal echter wel mogen ingeroepen worden door de agenten van de Staat, de provincie of de gemeente, die tewerkgesteld zijn in openbare instellingen met een industrieel of commercieel karakter. De wet voorziet echter dat voor de door het Rijk beheerde ondernemingen, de rusttijdsregeling bij verordening moet vastgesteld worden ⁽¹⁸⁾.

Deze bepaling is eveneens van toepassing op de ondernemingen van spoorwegen en buurtspoorwegen voor zover de verordening die de rusttijd regelt wordt goedgekeurd door de Minister tot wiens bevoegdheid het verkeerswezen behoort.

De wet heeft eens te meer belangrijke uitzonderingen toegestaan voor de personeelsleden in overheidsdienst. In de praktijk echter is de toestand wel zo dat deze personen minstens evenveel waarborgen genieten als de private werknemers : de notie van één of anderhalve, ja zelfs twee rustdagen per week is immers zo diep in het sociaal leven doorgedrongen dat geen enkel bestuur eraan zal denken de ambtenaren slechts dat te gunnen waarop ze door hun statutaire rechtspositie recht hebben ⁽¹⁹⁾.

Voor het personeel der Rijksdiensten en van 's lands algemeen bestuur, dient de overheid overigens het verplicht advies in te winnen van de algemene syndicale raad van advies, te welker gelegenheid de syndicaten niet zouden nalaten de overheid op deze gevestigde sociale principes te wijzen, in geval er mocht van afgeweken worden. Is bijgevolg de feitelijke toestand voor de ambtenaren gunstig, dan doet dit nochtans niets af van het principe dat de wetgever ook voor deze werknemers een minimum aan beschermende regels zou dienen in te voeren ⁽²⁰⁾.

2° De personen die verbonden zijn krachtens een arbeidsovereenkomst voor huisarbeiders.

De huisarbeiders regelen immers hun arbeid naar goeddunken ; daarbij zouden de strafbepalingen die de wet op de zondagsrust voorziet, op de werkgever van de huisarbeider niet kunnen toegepast worden, vermits het hem niet mogelijk zou zijn de zondagsarbeid thuis bij de arbeider te gaan controleren ; dit zou een inbreuk betekenen op art. 10 van de Grondwet, waarin het principe van de onschendbaarheid van de woning gesteld wordt.

3° De personen die werkzaam zijn in een familieonderneming waar gewoonlijk alleen bloedverwanten, aanverwanten of pleegkinderen arbeid verrichten onder het uitsluitend gezag van de vader, de moeder of de voorgd. Met het oog op de eenvormigheid van de be-

gripsbepaling van de familieonderneming, stemt desbetreffende bepaling overeen met deze welke voorkomt in de wet van 14 juli 1961 tot wijziging van de besluitwet van 28 december 1944 ⁽²¹⁾, alsook met deze in de wet betreffende de arbeidsduur.

Verder dient aangestipt dat de term pleegkind ruimer is dan het begrip « aangenomen kind » ⁽²²⁾. Hieronder dient te worden verstaan de jongeren die bestendig deel uitmaken van het gezin van de werkgever en tevens volledig ten zijne laste zijn.

4° De personen tewerkgesteld in een foeronderneming. Aan deze term dient een beperkte betekenis te worden gegeven, nl. in de zin die eraan gegeven wordt in het algemeen spraakgebruik ⁽²³⁾.

5° Het varend personeel van de visserijbedrijven en het varend personeel tewerkgesteld aan werken van vervoer te water en in de lucht, met uitzondering van de personen die verbonden zijn krachtens een arbeids-overeenkomst voor binnenschippers.

De wet is bijgevolg van toepassing op :

— het niet-varend personeel van de visserijbedrijven ⁽²⁴⁾ ;

— het niet-varend personeel van de ondernemingen van vervoer te water en in de lucht ⁽²⁵⁾ ;

— op de binnenschippers ⁽²⁶⁾. Dit laatste betekent nochtans een wettelijk bekrachtigen van een scheefftrekking in de mededingingsvoorwaarden tussen lichters bemand door « eigen »-schippers (d.i. de eigenaar zelf) en lichters bemand door zg. « zet »-schippers (d.i. schippers door een arbeidsovereenkomst gebonden).

In meerdere omstandigheden (b.v. goederen uit het binnenland komend en bestemd voor overslag in een zeeschip op een vaste datum vertrekkend) zullen de verladers voortaan verplicht zijn slechts lichters door een eigenschipper bemand te bevrachten.

De wet is niet van toepassing op :

— het vliegend personeel ;

— het varend personeel op zeeschepen ;

— het varend personeel van de visserijbedrijven.

Speciale gevallen :

— De werknemers die zijn tewerkgesteld aan boord van een Rijnschip dat in het buitenland vaart, vallen onder toepassing van het internationaal verdrag betreffende de arbeidsvoorwaarden van de Rijnschippers.

— De binnenschippers wier schip zich in het buitenland bevindt kunnen op zondag arbeidsprestaties leveren, zo de buitenlandse wet de binnenscheepvaart op zondag niet verbiedt ⁽²⁷⁾.

6° De doctors in de geneeskunde, tandartsen, apothekers en studentenstagiair(e)s die zich voorbereiden op de uitoefening van die beroepen. Deze personen worden tot zondagsarbeid toegelaten in private verplegingsinrichtingen.

Het ander personeel van de instellingen die geneeskundige profylactische of hygiënische verzorging verlenen, vallen integendeel onder de toepassing van de wet ⁽²⁸⁾.

7° De personen tewerkgesteld in ondewijnsinstellingen. Dit punt slaat op alle ondewijnsinstellingen zonder onderscheid, inbegrepen de niet-gesubsidieerde scholen, zowel wat betreft de theoretische als de praktische lessen. Vermits het rijksprovinciaal- en gemeentelijk onderwijs buiten het toepassingsveld van de wet vallen ⁽²⁹⁾, moest bijgevolg voor de gesubsidieerde en de vrije ondewijnsinstellingen soortgelijke uitzonderingsbepaling worden voorzien.

Afwijkingen voorzien op de hierboven besproken artikelen 1 en 2.

8. De Koning kan, op voorstel van de bevoegde paritaire comités en na advies van de Nationale Arbeidsraad of, bij ontstentenis van een paritair comité, op voorstel van de Nationale Arbeidsraad :

1° de bepalingen van de wet, hetzij zonder meer, hetzij met zekere aanpassingen, algemeen verbindend verklaren voor de in artikel 2 bedoelde personen ;

2° de personen op wie zij van toepassing is, hetzij zonder meer, hetzij met inachtneming van zekere regels, van de toepassing ervan uitsluiten (art. 3 van de wet) ⁽³⁰⁾.

Soortgelijke bepaling komt voor in de wet van 15 juli 1964 op de arbeidsduur. Het doel van deze bepaling is de wet van toepassing te maken op personen die uitgesloten zijn van het voordeel van de wet of integendeel, bepaalde categorieën van personen uit de toepassingsfeer van de wet te sluiten. Nadruk dient gelegd op de vaststelling dat het de uitvoerende macht alleen is die instaat voor de beslissing tot uitbreiding of inkrimping ; de paritaire comités kunnen slechts voorstellen doen terwijl de Nationale Arbeidsraad beperkt blijft tot het geven van een advies. De vraag kan gesteld worden welke instantie zou dienen geconsulteerd te worden indien de wet wordt uitgebreid tot het overheidspersoneel.

Voor het personeel van het Centraal Bestuur en de buitendiensten daarvan, is het de Koning alleen die het sociaal statuut van de er tewerkgestelde werknemers vaststelt door middel van een autonome reglementering ⁽³¹⁾. Nochtans zou de Koning verplicht zijn, volgens de termen van het syndicaal statuut van het overheids-personeel, het advies in te winnen van de bij de Eerste Minister ingestelde algemene syndicale Raad van Advies, vermits het hier zou gaan om bepalingen met betrekking tot de organisatie van de diensten en het werk ⁽³²⁾. Indien de geplande reglementering slechts betrekking heeft op het ganse personeel of op een gedeelte van het personeel horend onder een bepaald ministerie of een bepaalde openbare instelling, dient slechts de syndicale raad van advies van dit ministerie of van deze openbare instelling verplicht geconsulteerd te worden ⁽³³⁾.

II. Zondagsarbeid

1. — Algemeen Beginsel

9. Het is verboden de in art. 1 bedoelde werknemers 's zondags te werk te stellen ⁽³⁴⁾.

Onder zondag dient te worden verstaan de astronomische dag (0 tot 24 uur) en niet de economische dag. Dit kan afgeleid worden uit artikel 7, 2° van de wet waarin voorzien wordt dat de Koning in de ondernemingen waar de arbeiders bij opeenvolgende ploegen arbeiden, machtiging kan verlenen tot het verlengen van de nachtploeg tot de zondagmorgen 6 uur; ware bijgevolg de economische dag bedoeld geworden, zou deze afwijking overbodig zijn geweest.

2. — Toegestane afwijkingen op het principe van de zondagsrust.

10. Het is zonder meer duidelijk dat het principe van het verbod van zondagsarbeid geen absoluut principe kan zijn; de technische, economische en zonder twijfel ook de sociale structuur van onze maatschappij maken zulks ondenkbaar.

Daarom voorziet de wet in een reeks van afwijkingen die, al naargelang hun natuur, en hun noodzakelijkheid, al dan niet een voorafgaandelijke vergunning vergen, alsook kunnen ingeroepen worden met of zonder verittiging van enige autoriteit, op voorwaarde echter dat aan het aldus tewerkgesteld personeel een inhaalrust-tijd wordt verleend. We kunnen bijgevolg twee reeksen van afwijkingen samenstellen, nl. deze waarvoor noch vergunning noch verittiging vereist worden en deze waar dit wel het geval is.

Reeks I — Afwijkingen welke geen vergunning noch voorafgaandelijke verittiging vergen (35).

A. Afwijkingen welke steunen op de aard van de uitgevoerde werken :

11. Het verbod zondagsarbeid te verrichten wordt opgeheven voor volgende *permanente* werken :

1° Toezicht over de lokalen voor de onderneming bestemd;

2° de werkzaamheden van schoonmaken, herstellen en in goede staat houden, nodig voor de regelmatige voortzetting van het bedrijf; de werkzaamheden (de produktie uitgezonderd) waarvan de regelmatige her-vatting van het bedrijf op de volgende dag afhangt (36).

Hetzelfde geldt voor volgende tijdelijke werken :

1° werken die worden uitgevoerd om het hoofd te bieden aan een voorgekomen of dreigend ongeval;

2° dringende werken uit te voeren aan machines of aan het materieel en werken die uit een onvoorziene noodzaak moeten geschieden;

3° werken, nodig om beschadiging van de grondstof-fen of voortbrengselen te voorkomen.

Deze werken mogen worden uitgevoerd zowel door de in de onderneming tewerkgestelde werknemers als door werknemers die in een andere onderneming arbeiden. Zij zijn alleen veroorloofd voor zover de normale exploitatie van de onderneming het niet mogelijk maakt ze op een andere dag van de week uit te voeren (37).

12. *Enkele concrete gevallen in toepassing van deze afwijking (38).*

— Werken zijn veroorloofd zelfs indien geen totale vernietiging te vrezen is, maar dat een vertraging in de uitvoering enkel een verminderde opbrengst tot gevolg zou hebben.

— De term « werken » slaat ook op de verloop van grondstoffen en vruchten die geen vertraging in de aanwending en consumptie dulden (bijv. sommige soorten vruchten).

— De term « grondstoffen of voortbrengselen » zijn richtinggevend en mogen niet beperkend worden uitgelegd.

— In geval de productie werd onderbroken ten gevolge van een staking of wanneer de werkgever geld-boeten dreigt op te lopen wegens vertraging voor de levering, mag nochtans van onderhavige afwijking geen gebruik worden gemaakt.

B. Afwijkingen welke steunen op de aard van de ondernemingen en instellingen, of op de aard van de werken.

13. De werknemers mogen 's zondags worden tewerk-gesteld in de volgende ondernemingen en instellingen of voor het uitvoeren van de volgende werken. In de wet komt een lijst van 26 punten voor welke gedeeltelijk worden overgenomen uit art. 4 van de wet van 1905,

aangevuld met de ondernemingen waarvoor een afwijking bij Koninklijk Besluit werd getroffen; verder werden er enkele afwijkingen gewijzigd, naast de op-nahme van gans nieuwe afwijkingen die zich in de mo-derne samenleving opdroegen.

1° Voedingsmiddelenbedrijven waarvan de producten voor dagelijks gebruik bestemd zijn. De wet van 1905 op de zondagsrust sloeg slechts op de voedingsmiddelen-bedrijven met een industrieel of groothandelskarakter; in de nieuwe bepaling wordt onder voedingsmiddelen-bedrijven verstaan: de bakkerijen, banketbakkerijen, consumptiesalons voor roomijs, enz.

2° Bedrijven waarin eetwaren of levensmiddelen in het klein worden verkocht;

3° Hotels, motels, kampeerterreinen, spijshuizen, restauratiebedrijven, traiteurszaken, verbruikszalen, dranksluiterijen;

4° Tabakswinkels en winkels van natuurlijke bloemen;

5° Apotheken, drogisterijen en winkels van genees-en heekundige toestellen;

6° Openbare badinrichtingen;

7° Ondernemingen van dagbladen en van openbare vertoningen en spelen;

8° Ondernemingen voor het verhuren van boeken, stoelen, vervoermiddelen;

9° Ondernemingen voor produktie, verwerking of overbrenging van gas, elektriciteit, stoom of kernenergie en de ondernemingen voor watervoorziening;

10° Ondernemingen van vervoer te land en in de lucht, alsmede van het visserijbedrijf. Het betreft hier het niet-varend personeel (39);

11° Ondernemingen voor scheepsherstellingen en -onderhouden. Deze uitzondering werd ingebracht op amendement van de Heer Delwaide, amendement dat door de regering werd overgenomen. De feitelijke toestand in de zeehavens is zo dat de internationale zeescheep-vaart, alsmede de los- en laadwerkzaamheden geen onderbreking kennen, noch 's nachts, noch op zondag. Het is dan ook logisch dat de scheepherstellingsbedrij-ven, die het arbeidstempo van de zeescheepvaart moeten volgen, als een doorlopende dienst worden beschouwd;

12° Bureaus voor arbeidsbemiddeling, agentschappen voor inlichtingen en reisagentschappen;

13° Bedrijven waarin arbeid, uit hoofde van zijn aard, niet kan worden onderbroken of uitgesteld;

14° Instellingen en diensten die geneeskundige, profy-lactische of hygiënische verzorging verlenen. Deze be-paling is opzettelijk zeer breed gelaten; in zulke instel-lingen is het immers niet mogelijk heel nauwkeurig te bepalen van welke werknemers er op zondag al dan niet arbeidsprestaties kunnen geleverd worden. Reke-ning dient gehouden met de speciale omstandigheden waarin de arbeidsprestatie wordt gevraagd;

15° Ondernemingen die brandstof en olie voor auto-voertuigen in het klein verkopen, doch enkel wat de werknemers betreft, die met deze verkoop zijn belast;

16° Ondernemingen die autoparkeerterreinen exploi-teren;

17° De fotografiebedrijven, alleen wat de filmopera-teurs betreft, die de particulieren op de openbare weg fotograferen;

18° De filmbedrijven die het filmjournaal verzorgen, enkel wat de werknemers betreft die belast zijn met werken inherent aan de filmers;

19° De bedrijven waar films vervaardigd worden voor de bioscoop en de televisie, wat het arbeiderspersoneel betreft dat belast is met werken aan de verlichting, de machinerie, de bouw en afbraak van decors (40);

20° De bedrijven voor radio- en televisiedistributie. Het betreft hier de bedrijven die aan hun abonnés

muziek en T.V.-programma's distribueren; de diffusie zelf van de radio en T.V.-programma's is een monopolie dat voorbehouden blijft aan de Belgische Instituten van Radio en Televisie, welke openbare instellingen zijn en bijgevolg buiten het toepassingsveld van de wet vallen (art. 2);

21° De ondernemingen die zich in de spoorwegstations, in de luchthavens en in de havenstations met wisselverrichtingen bezighouden;

22° Het depaneren van motorvoertuigen en van distributie-automaten. Deze bepaling laat op zondag geen gewone herstellingen in de garages toe, doch slechts dringend werk ten voordele van personen die pech hebben met een motorvoertuig. Hetzelfde geldt voor de distributie-automaten;

23° De deelneming aan manifestaties van alle aard, met name aan salons, tentoonstellingen, musea, jaarbeurzen, nijverheids- en landbouwtentoonstellingen, markten, braderijen, optochten en sportmanifestaties. De opsomming van die manifestaties is niet beperkend. Tijdens de parlementaire besprekingen verklaarde de minister dat krachtens deze bepaling gemachtigd zijn te worden tewerkgesteld, de personen die gedurende de plaatselijke feesten en meetings zijn belast met het plaatsen van allerlei toestellen als versterkers, micro's enz. (41);

24° Het laden, het lossen en het verhalen in havens, losplaatsen en spoorwegstations (42);

25° Het werk van de jacht- en visserijopziensers. Zoals hoger werd aangetoond (43) vallen deze werknemers onder de toepassing van de wet, om hen echter toe te laten op zondag te arbeiden, werd in een afwijking voorzien;

26° Dringende of onontbeerlijke landbouwarbeid. Oorspronkelijk was voorzien geworden dat slechts op zondag deze landbouwarbeid zou mogen geleverd worden, welke bij K.B. zou vastgesteld zijn geworden. Tijdens de parlementaire bespreking in de senaat kwam men echter tot de bevinding dat zulk een omschrijving bij K.B. een schier onmogelijk te verwezenlijken zaak zou zijn: landbouwactiviteiten laten zich in hun veelzijdigheid niet limitatief opsommen in een a priori weinig positieve lijst.

Daarom heeft men goed gedaan er de voorkeur aan te geven de betrokken personen, al naar gelang de omstandigheden, met hun gezond verstand zelf te laten beslissen of een bepaalde activiteit dringend of onontbeerlijk is. Het is verder duidelijk dat de landbouwarbeid met dagelijks en noodzakelijk karakter, ook op zondag mag uitgeoefend worden.

C. Bepalingen omtrent het principe van de inhaalrusttijden.

14. De voornoemde internationale overeenkomst legt de verplichting op aan de werknemers die zondagsarbeid hebben geleverd, een inhaalrusttijd toe te kennen; in principe moet deze rusttijd in de loop van de zes dagen volgend op de zondag waarop arbeid werd gepresteerd, toegekend worden (44).

Zo voorziet de wet dan ook in de toekenning van een inhaalrust ten voordele van de werknemers die 's zondags worden tewerkgesteld in toepassing van de hierboven in A en B opgesomde afwijkingen.

Deze inhaalrust mag niet minder belopen dan een halve dag, indien de zondagsarbeid vier uren of minder heeft geduurd: in dat geval moet zij worden verleend ofwel vóór ofwel na dertien uur en op die dag mag de arbeidsduur niet meer dan vijf uur bedragen.

De inhaalrust moet een volle dag belopen indien de zondagsarbeid meer dan vier uren heeft geduurd.

De inhaalrust wordt in principe verleend in de loop van de zes dagen die op de bewuste zondag volgen. De Koning kan echter op dit principe afwijkingen toestaan; vermits de Koning ter uitoefening van die bevoegdheid verplicht is het advies van het bevoegd paritair comité of van het betrokken paritair orgaan, dat door of krachtens een wet is ingesteld voor bepaalde categorieën van personen, waarop de verordening van toepassing is, in te winnen (45), biedt dit de gelegenheid aan deze organen een regeling uit te werken welke aangepast is aan de aard van de bedrijfsactiviteit. In de afwijkingsgevallen vermeld onder A, kan de Koning daarbij besluiten dat de inhaalrust gelijk zal zijn aan de duur van de verrichte zondagsarbeid (46).

Reeks II — Afwijkingen toegestaan mits voorafgaande toelating of verwittiging.

15. De Koning kan het stelsel dat onder nr. 13 beschreven werd, uitbreiden tot alle andere categorieën van ondernemingen of werken die, hetzij om redenen van openbaar nut, hetzij wegens plaatselijke of andere behoeften, gewoonlijk vorderen dat er wordt gearbeid, hetzij de gehele zondag of gedurende een gedeelte van de zondag. Hij kan eveneens het bij hetzelfde artikel ingevoerde stelsel afschaffen.

Hij kan ook, volgens de categorieën van ondernemingen of werken, de werkgevers die werknemers bij opeenvolgende ploegen te werkstellen, machtigen het werk der nachtploeg te verlengen tot zondagmorgen 6 uur. In dit geval mag het werk van de werknemers die deel uitmaken van deze ploeg niet worden hervat vóór de maandagmorgen op hetzelfde uur (47). Tijdens de besprekingen in de commissie van de Senaat, verklaarde de minister dat de uitvoerende macht deze regeling slechts kan toepassen op de categorieën van bedrijven en niet op bepaalde bedrijven afzonderlijk (48). Wat de zondagsarbeid van de nachtploeg betreft, dient opgemerkt dat de inhaalrusttijden van de ploegen die tot zondagmorgen 6 uur arbeiden, geregeld zijn bij overeenkomsten afgesloten in de paritaire comité's of in het bedrijf, waarbij een grotere inhaalrusttijd wordt toegekend (soms tot 36 uren) dan deze voorzien in de hier besproken regeling (rust tot 6 uur 's morgens maandags). In andere gevallen wordt in drie ploegen gewerkt: de nachtploeg hervat dan de arbeid als namiddagploeg.

Op te merken valt dat, op grond van de onderhavige bepaling, de Koning het stelsel van de zondagsarbeid mits compensatie in de daaropvolgende week, kan invoeren ten gunste van de dienstboden (nl. «werken... wegens plaatselijke behoeften») — (49).

16. Een volgende afwijking op het verbod zondagsarbeid te verrichten bestaat erin dat de Koning de werkgevers kan toelaten om de werknemers 's zondags te werk te stellen mits volgende voorwaarden (50):

1° de afwijking kan slechts voor 12 zondagen per jaar gelden;

2° dezelfde werknemer kan slechts ten hoogste gedurende vier opeenvolgende weken tewerkgesteld worden;

3° wanneer het bedrijven geldt die slechts gedurende een gedeelte van het jaar werken of waarin gedurende zekere seizoenen van het jaar intenser wordt gewerkt; dit geldt eveneens voor de bedrijven die in open lucht worden uitgeoefend en waarin de arbeid kan worden belemmerd door ongunstig weder;

4° de werkgever die gebruik maakt van de afwijking, moet daarvan binnen 24 uur kennis geven aan de arbeidsinspecteur.

Aan deze werknemer wordt een inhaalrusttijd toegekend overeenkomstig hogervermelde regeling.

17. Afwijkingen ten voordele van sommige klein-handelszaken (51).

We hebben hoger kunnen opmerken dat het personeel van de bedrijven waarin eetwaren of levensmiddelen in het klein worden verkocht, onder bepaalde voorwaarden 's zondagsmorgens kunnen tewerkgesteld worden (52).

In de wet wordt eveneens de zondagsarbeid van het personeel van andere kleinhandelszaken geregeld. Onder « kleinhandelszaak » moet worden verstaan de zaak waar de verkoper rechtstreeks contact heeft met de koper. In zulke zaken mag het personeel 's zondag van 8 uur 's morgens tot 12 uur 's middags worden tewerkgesteld op voorwaarde dat de Koning dit recht verleent aan de kleinhandelszaken van een bepaalde gemeente of groep van gemeenten. Eventueel kan het recht ook worden verleend aan handelaars die een bepaalde categorie van kleinhandelszaken exploiteren (53).

Nadruk wordt gelegd op de vaststelling dat de Koning geen individuele afwijkingen kan verlenen. Verder kan dit recht worden afgeschaft of het hoger vastgestelde aantal uren toegelaten arbeid worden verminderd, beide bij K.B.

Het personeel van de kleinhandelszaken waarvoor deze toelating wordt verleend, heeft bijgevolg verlof van middernacht tot 8 uur en van 12 uur tot middernacht; er wordt hun geen inhaalrusttijd verleend, waar dit wel het geval is voor de kleinhandelszaken waarin eetwaren of levensmiddelen in het klein worden verkocht (54).

18. Verder laat de wet de Koning toe meer uitgebreide afwijkingsbeschikkingen te treffen ten voordele van sommige kleinhandelszaken.

Zo kan Hij voor een duur van ten hoogste zes weken per jaar, en wanneer bijzondere omstandigheden dit vorderen, de houders van kleinhandelszaken van een bepaalde gemeente of van een groep van gemeenten machtigen hun personeel 's zondags te werk te stellen, hetzij op andere uren, dan deze voorzien in nr. 17, hetzij gedurende een groter aantal uren.

In badplaatsen, luchtkuuroorden en toeristische centra mogen de werknemers van kleinhandelszaken en van kappersalons zonder voorafgaande toestemming, zondagsarbeid verrichten, gedurende de periode van Pasen tot 30 september (55).

De werkgevers moeten niettemin jaarlijks, ten minste twee weken vóór de aanvang van die periode, de arbeidstijdregeling en de zondagen waarop hun personeel zal worden tewerkgesteld, individueel of gezamenlijk ter kennis van de arbeidsinspectie brengen (56).

Als badplaatsen worden beschouwd de plaatsen die niet verder dan vijf kilometer van de kust gelegen zijn.

Als luchtkuuroorden en toeristische centra worden beschouwd de plaatsen die aan ten minste twee van de volgende voorwaarden voldoen :

1° de plaatsen waar de meeste hotels gedurende ten minste zes maanden per jaar gesloten zijn;

2° de plaatsen waar het aantal residerenden op sommige tijdstippen van het jaar in aanzienlijke mate toeneemt;

3° de plaatsen waar het in het hotelbedrijf werkzaam personeel op sommige tijdstippen van het jaar sterk toeneemt.

De werkgevers die met toepassing van deze afwijking zondagsarbeid hebben verricht, hebben in de loop van de zes dagen die op de bewuste zondag volgen, recht op een inhaalrust waarvan de duur vastgesteld wordt overeenkomstig het hoger bepaalde (57).

19. Artikel 10 van de wet verbiedt een bepaalde categorie personen op zondag te laten arbeiden wanneer ze in bepaalde bedrijven en ondernemingen zijn tewerkgesteld; het zijn de jongens beneden 16 jaar, meisjes en vrouwen beneden 21 jaar die werkzaam zijn in mijnen, graverijen en groeven, in werkhuizen, manufacturen en fabrieken, in havens, losplaatsen en stations en in bedrijven voor vervoer te land, te water en in de lucht.

In de wet van 1905 (art. 9, lid 1) kwam soortgelijke afwijking eveneens voor doch het gold slechts voor bedrijven die aan de wet van 15 december 1889 onderworpen waren, nl. de vergunningsplichtige inrichtingen (58). Zoals men zal opgemerkt hebben, wordt in onderhavige bepaling van de wet een opsomming van bedrijven gegeven waarin de vergunningsplichtige inrichtingen niet werden opgenomen.

Hieraan kan volgende uitleg worden gegeven; in artikel 1 van de wet van 1889 op de vergunningsplichtige inrichtingen, komt een opsomming voor van inrichtingen die als vergunningsplichtig doorgaan; het 3° van dit artikel spreekt aldus van « inrichtingen waar de arbeid geschiedt met de hulp van stoomketels of werktuigelijke beweegkracht ». Daar dit nu het geval is met de meeste handelsondernemingen, inzonderheid het hotelbedrijf, de restaurants, de verbruiksalons, de kleinhandelszaken enz.... kunnen, volgens de strikte interpretatie van artikel 9 van de wet van 1905, de jongelingen en vrouwen er de zondag niet worden tewerkgesteld. De wet heeft door middel van onderhavige bepaling een einde willen maken aan deze toestand : in de nieuwe bepaling wordt op limitatieve manier een opsomming gegeven van ondernemingen waar, op zondag, geen arbeid mag geleverd worden door jongelieden en vrouwen. Vermits de handelsondernemingen er niet in voorkomen, geldt het verbod voor dit soort ondernemingen niet. Het is duidelijk dat deze afwijking vooral een toepassing zal vinden in de handelsondernemingen gelegen in de toeristische centra waar inderdaad veel jonge en vrouwelijke arbeidskrachten worden aangewend.

20. Op het verbod zoals het geformuleerd werd in vorig nummer, voorziet de wet echter een uitzondering : de Koning kan, wat die bedrijven betreft waarin de arbeid, uit hoofde van zijn aard, niet kan worden onderbroken of uitgesteld, machtiging verlenen om meisjes en vrouwen van 16 tot 21 jaar gedurende de zeven dagen van de week hetzij gewoonlijk, hetzij voor een zekere tijd, hetzij voorwaardelijk tewerk te stellen.

De besluiten welke deze afwijking toestaan, moeten in elk geval de werknemers de nodige tijd verzekeren om eenmaal per week hun godsdienstige plichten te vervullen, alsmede een inhaalrust waarvan de duur tenminste moet gelijk zijn aan die zoals hoger werd bepaald (59).

Dit geldt eveneens voor de jongens beneden 16 jaar en meisjes en vrouwen beneden 21 jaar die werkzaam zijn in andere bedrijven of inrichtingen dan die genoemd onder nummer 19 (60).

III. Algemene bepalingen

I — Adviezen (61).

21. Ter uitoefening van de hem door de nieuwe wet

toegekende bevoegdheden, wint de Koning het advies in van het bevoegd paritair comité of van het betrokken paritair samengesteld orgaan, dat door of krachtens een wet is ingesteld voor bepaalde categorieën van personen waarop de verordening van toepassing is.

Deze laatste zinsnede geldt vooral voor sommige openbare diensten waarvan het personeel onder de toepassing van de wet valt en die onder geen paritair comité ressorteren. Voor dit personeel zal het advies moeten ingewonnen worden van de in de betrokken openbare diensten bestaande adviesorganen (62).

Wanneer de verordening behoort tot de bevoegdheid van verscheidene paritaire comités of organen of bij ontstentenis van dergelijke organen of comités, wordt dit advies gegeven door de Nationale Arbeidsraad. De geraadpleegde instellingen delen hun advies mede binnen twee maanden nadat hun het verzoek daartoe werd gedaan, zoniet wordt er geen rekening mede gehouden.

II — Toezicht (63).

A. Verplichting van de werkgever om het toezicht mogelijk te maken.

22. De werkgevers zijn verplicht de lijsten aan te leggen welke voor het toezicht nodig blijken.

Zij moeten de bepalingen van de besluiten ter uitvoering van de wet van 26 januari 1951 betreffende de vereenvoudiging der documenten waarvan het bijhouden door de sociale wetgeving opgelegd is, naleven. Het betreft hier een uitbreiding van het toepassingsgebied van de wet van 26 januari 1951, wet die niet op alle werkgevers toepasselijk is. Verder zijn de aan de wet van 15 juni 1896 nopens het werkplaatsreglement onderworpen werkgevers gehouden de bepalingen omtrent de bij de nieuwe wet voorziene rust in hun werkplaatsreglement te vermelden.

B. Op welke wijze worden de overtredingen op de nieuwe wet vastgesteld?

23. De werknemer die een overtreding op de voorschriften betreffende de zondagsrust constateert, kan:

a) ofwel klacht indienen bij de bevoegde inspectie-ambtenaar, die een waarschuwing mag geven of de overtreder een uitstel toestaan om orde op zijn zaken te stellen, of nog een proces-verbaal opstellen dat rechtskracht heeft tot het tegendeel bewezen is (zie verder nr. 25).

b) Klacht indienen bij het parket van de correctionele rechtbank dat die klacht kan verzenden aan de sociale inspectie, ofwel een ambtenaar van de gerechtelijke politie kan gelasten de overtreding vast te stellen.

c) Ofwel, krachtens de nationale overeenkomst van 16 en 17 juni 1947, betreffende de algemene beginselen van het statuut der syndicale afvaardigingen van het personeel der ondernemingen, aan de syndicale afvaardiging vragen bij de werkgever klacht in te dienen over de slechte toepassing van de sociale wetgeving.

d) Ofwel, maar dan natuurlijk in mindere mate en wanneer er een ondernemingsraad bestaat, aan de afgevaardigde van het personeel bij die raad te vragen om tussenbeide te komen; de ondernemingsraad heeft immers krachtens artikel 15, d, van de wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, tot taak te zorgen voor de stipte toepassing van de in-

dustriële en sociale wetgeving ter bescherming van de arbeiders (64).

C. Welke personen zijn bevoegd om toezicht uit te oefenen?

24. Onverminderd de plichten van de officieren van gerechtelijke politie (zie nr. 23, b), houden de door de Koning aangewezen ambtenaren en beambten toezicht over de uitvoering van de wet en de uitvoeringsbesluiten ervan. De ambtenaren en beambten zijn deze welke afhangen van het Ministerie van Arbeid en Tewerkstelling; hun bevoegdheid wordt geregeld door het K.B. van 23 december 1957, in het bijzonder art. 6.

D. Welke zijn de speciale bevoegdheden van deze ambtenaren en beambten in verband met het toezicht op de zondagsrust?

25. De bedoelde ambtenaren en beambten mogen, bij de uitoefening van hun opdracht:

1° op elk uur van de dag of van de nacht, zonder voorafgaande verwittiging, vrij binnengaan in alle inrichtingen, gedeelten van inrichtingen, lokalen of andere werkplaatsen waar personen tewerkgesteld zijn die onder de bepalingen van de nieuwe wet en van de uitvoeringsbesluiten ervan vallen; tot de bewoonde lokalen hebben zij evenwel slechts toegang wanneer de vrederechter vooraf toestemming heeft verleend;

2° elk onderzoek, elke controle en enquête instellen, alsmede alle inlichtingen inwinnen dat de wettelijke en reglementaire bepalingen werkelijk worden nageleefd en met name:

a) hetzij alleen, hetzij te zamen, de werkgever, zijn aangestelden of lasthebbers, alsmede de werknemers en de leden van de syndicale afvaardigingen in de onderneming ondervragen over alle feiten welke het nuttig is te kennen voor de uitoefening van het toezicht;

b) zich zonder verplaatsing alle boeken, registers en documenten doen overleggen die bij de wet en de uitvoeringsbesluiten ervan zijn voorgeschreven, en afschriften of uittreksels ervan opmaken;

c) inzage en afschrift nemen van alle boeken, registers en documenten die zij voor het volbrengen van hun opdracht nodig achten;

d) gelasten dat de documenten worden aangeplakt die krachtens de wet en de uitvoeringsbesluiten ervan moeten geafficheerd worden.

De ambtenaren en beambten hebben eveneens het recht waarschuwingen te geven, voor de overtreder een termijn te bepalen om zich in orde te stellen, en processen-verbaal op te maken die bewijskracht hebben tot het tegendeel bewezen is.

Op straffe van nietigheid moet aan de overtreder, binnen zeven dagen na de vaststelling van de overtreding, een afschrift van het proces-verbaal worden betekend.

De ambtenaren en beambten kunnen, in uitvoering van hun ambt, de bijstand van de gemeentepolitie en van de rijkswacht vorderen.

Bij deze gelegenheid kan ook gewezen worden op de eenvormigheid welke bestaat tussen de hierboven geschetste bepalingen omtrent het toezicht op de zondagsrust en deze welke omtrent hetzelfde object voorkomen in de wet op de arbeidsduur.

We hebben er hoger genoegzaam op gewezen dat dit streven naar meer eenvormigheid in de sociale wetgeving vooral tot uiting dient te komen in de bepa-

lingen met betrekking tot het toezicht op de sociale wetten, evenals in de strafbepalingen. Dit opzet is nu gelukkig in een concrete vorm omgezet ter gelegenheid van de wetten op de zondagsrust en op de arbeidsduur.

III — Strafbepalingen ⁽⁶⁵⁾.

26. Onverminderd de artikelen 269 tot 274 van het Strafwetboek, worden gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot een maand en met geldboete van 26 tot 500 frank of met een van die straffen alleen :

1° de werkgever, zijn aangestelden of lasthebbers, die arbeid doen of laten verrichten in strijd met de bepalingen van de wet of van de uitvoeringsbesluiten ervan ;

2° de werkgever, zijn aangestelden of lasthebbers die de bepalingen van artikel 14, eerste en derde lid, niet naleven ;

3° de werkgever, zijn aangestelden of lasthebbers, alsmede de *werknemers* die het krachtens de wet georganiseerde toezicht verhinderen.

Merk op dat de werknemer zelf, slechts in één geval kan gestraft worden, nl. indien hij het toezicht op de zondagsrust hindert ; hij loopt echter geen strafrechtelijke sancties op indien hijzelf — opzettelijk of niet — de wet op de zondagsrust overtreedt.

27. Voor de bij de vorige bepaling in 1° en 2° vermelde misdrijven, wordt de geldboete zoveel maal toegepast als er personen zijn die in strijd met de bepalingen van de wet of van de uitvoeringsbesluiten ervan werden tewerkgesteld ; het bedrag van de geldboete mag evenwel niet hoger zijn dan 50.000 frank.

Bij herhaling binnen een jaar na een veroordeling, kan de straf op het dubbel van het maximum worden gebracht. Op te merken valt dat de termijn van herhaling begint te lopen vanaf de veroordeling en niet, zoals in de regel, vanaf het ogenblik dat de straf ondergaan of verjaard werd.

28. Aansprakelijkheid van de werkgever en van de ouders of voogd :

1° De werkgever is burgerrechtelijk aansprakelijk voor de betaling van de geldboeten waartoe zijn aangestelden of lasthebbers worden veroordeeld.

2° De vader, moeder of voogd die hun minderjarig kind of pleegkind in strijd met de voorschriften van de wet doen of laten arbeiden, worden gestraft met een boete van 1 tot 25 frank.

In geval van herhaling binnen twaalf maanden, te rekenen vanaf de vorige veroordeling, kan de boete op het dubbel worden gebracht.

De politierechtbanken blijven echter bevoegd om kennis te nemen van het misdrijf, alhoewel het door de verdubbeling van de boete een correctioneel karakter verkrijgt.

Stippen we verder aan dat deze strafmaatregelen niets wegnemen van de eigen strafmaatregelen, welke voorzien zijn in de bij K.B. van 28 februari gecoördineerde wetgeving op de arbeid van vrouwen en kinderen.

29. De publieke rechtsvordering wegens overtreding van de bepalingen van de wet en van de ter uitvoering ervan genomen besluiten, verjaart door verloop van een jaar na het feit waaruit de vordering is ontstaan.

Slotbepalingen

30. Art. 30 van de wet bepaalt dat de besluiten, ge-

nomen ter uitvoering van de wet van 17 juli 1905 betreffende de zondagsrust in de nijverheids- en handelsondernemingen van kracht blijven totdat ze worden opgeheven. Wegens het belang van deze uitvoeringsbesluiten hebben we het nuttig geacht, in bijlage, de volledige lijst van deze K.B. te laten verschijnen ⁽⁶⁶⁾.

De wet trad in werking op 1 februari 1965.

Bernard DUBOIS,
Doctor Juris ; Lic. Sociaal Recht ;
Aspirant van het Nationaal Fonds voor
Wetenschappelijk Onderzoek.

(1) Voorbereidende werken : Zitting 1959-1960. Senaat. Parlementaire Bescheiden. Wetsontwerp nr. 285, van 26 april 1960. Zitting 1963-1964. Senaat. Parlementaire Bescheiden. Verslag, nr. 96, van 12 december 1963. Amendementen, nr. 125, van 5 februari 1964 ; nrs. 132, 133, 134, 135 van 12 februari 1964 ; nr. 140, van 14 februari 1964. Tekst in eerste lezing aangenomen, nr. 143, van 18 februari 1964. Parlementaire Handelingen. Bespreking. Vergadering van 18 februari 1964. Aanneming. Vergadering van 27 februari 1964.

Kamer van Volksvertegenwoordigers. Parlementaire Bescheiden. Ontwerp door de Senaat overgezonden, nr. 737-1, van 28 februari 1964. Amendementen, nr. 737-2, van 4 maart 1964 ; nr. 737-3 van 21 april 1964 ; nr. 737-4, van 28 april 1964. Verslag, nr. 737-5 van 13 mei 1964. Amendementen nr. 737-6, van 13 mei 1964 ; nr. 737-7, van 15 mei 1964 ; nrs. 737-8 en 737-9, van 20 mei 1964. Parlementaire Handelingen. Bespreking. Vergadering van 20 mei 1964. Aanneming. Vergadering van 21 mei 1964.

Senaat. Parlementaire Bescheiden. Ontwerp geamendeerd door de Kamer van Volksvertegenwoordigers, nr. 243, van 21 mei 1964. Verslag nr. 278, van 12 juni 1964. Parlementaire Handelingen. Bespreking en aanneming. Vergadering van 24 juni 1964.

(2) Lees hierover : *Van Goethem en Dillemans* in : Handboek van Sociaal Recht, 1962, blz. 75, § 1.

(3) Parlement. Bescheid. Kam. Volksvert. 1960, doc. 285.

(4) Om dit doel te bereiken, formuleerde de Raad de volgende methode : alle wettelijke regelingen die betrekking hebben op de arbeids- en rusttijden in een enkele wet samenbrengen, naar het voorbeeld van de Nederlandse Arbeidswet 1919. Naast de gewenste eenvormigheid in het toepassingsgebied, zou zulke wet vooral het voordeel bieden gemeenschappelijke bepalingen omtrent bijv. de sancties en de verjaring in te voeren, punten waaraan in het geheel van onze bestaande arbeids- en sociale wetgeving nog te weinig « coördinerende » aandacht wordt besteed. De regering ging op dit voorstel niet in.

(5) Intussen uitgegroeid tot de wet van 15 juli 1964 betreffende de arbeidsduur in de openbare en particuliere sectors van 's Lands bedrijfsleven : Staatsblad d.d. 29 juli 1964. Lees hierover mijn bijdrage in het R.W. 1964-1965, nr. 11, kol. 553 v.v.

(6) Kamer Volksvert. 1962-63, Doc. nr. 476-1, blz. 11 v.v.

(7) Verdrag, nr. 106, Genève, 40e zitting.

(8) We vestigen de aandacht van de lezers op het feit dat voor de commentaar op de verschillende artikels van de wet overvloedig werd gebruik gemaakt van de bestaande parlementaire werkzaamheden ; we vonden het niet nodig steeds opnieuw te verwijzen naar de juiste plaats waaraan de commentaar ontleend werd ; voor belangrijke problemen echter, wordt naar een preciese referentie verzonden.

(9) Beide definities uit : Sociaalrechtelijk woordenboek, Benelux, 1963.

(10) Senaat, Doc. nr. 96, blz. 5.

(11) Senaat, Doc. nr. 96, blz. 5.

(12) Hun toestand was echter reeds geregeld door de wet van 26 mei 1914 ; de nieuwe wet zal deze wet opheffen.

(13) Voor nadere gegevens zie : Senaat, doc. nr. 96, blz. 6 tot 8.

(14) Senaat, Parl. hand. nr. 31, vanaf blz. 760 tot 768. Kamer van Volksvertegenw. Parl. hand. nr. 61, blz. 32.

(15) De onderhavige definitie strookt met die welke voorkomt in de aanbeveling op het leerwezen van de Internationale Arbeidsconferentie (aanbeveling nr. 60 van 22 juni 1939). Op de omschrijving van de leerovereenkomst welke in de memorie van toelichting voorkomt heeft de Raad van State in zijn voornoemd advies kritiek uitgebracht, zie Mem. van Toelichting, Sen., doc. nr. 285, blz. 19.

(16) Artikel 2 van de wet.

(17) K. Overmeire, « Het statuut van het gemeentepersoneel in België », in Tijdschr. Bestuurswetenschappen 1958, nr. 4, 229.

(18) Art. 12 van de wet : Over het begrip « openbare instellingen met een industrieel of commercieel karakter » lees hierover meer in onze bijdrage « De nieuwe wet betreffende de arbeidsduur in de openbare en particuliere sectors van 's lands bedrijfsleven » in : R.W. 1964-65, nr. 11, kol. 559 en 560.

(19) Overmeire, o.c., 229. In artikel 1 van voornoemd internationaal verdrag wordt toegelaten dat de zondagsrust geregeld wordt « de tout autre manière conforme à la pratique nationale et paraissant appropriée en raison des conditions nationales » ; het is op deze zinsnede dat de openbare macht kan steunen om aan het overheidsperoneel langs reglementaire weg om, op gebied van de zondagsrust gelijkaardige waarborgen te bieden als aan de werknemers uit de privé-sector.

(20) Zie echter verder, nr. 8. Lees ook onze principiële opmerking in onze hogervernoemde bijdrage in : R.W. 1964-65, nr. 11, kol. 560.

(21) Uitbreiding van de maatschappelijke zekerheid tot zekere categorieën van werknemers.

(22) Senaat, doc. nr. 96, blz. 9.

(23) Het zijn de installaties die zich op de kermissen en foren bevinden. In de wet van 1905 werd de term doorgaans breed geïnterpreteerd.

(24) Afwijkingen zijn voorzien: zie verder nr. 13, 10°.

(25) Afwijkingen zijn echter voorzien ten behoeve van het personeel dat bij aankomst of vertrek van vliegtuigen en schepen bepaalde noodzakelijke taken op een zondag te vervullen heeft: zie verder nr. 14, 10°.

(26) Reeds voorzien door een beslissing van het Nationaal Paritair Comité van de binnenscheepvaart, algemeen verbindend verklaard bij het besluit van de Regent dd. 22 juni 1949.

(27) Er dient evenwel gewezen op de beslissing van het Nationaal Paritair Comité van de Binnenscheepvaart van 5 oktober 1951, algemeen verbindend verklaard bij K.B. van 31 januari 1951, waarbij de binnenscheepvaart op zondag zelfs in het buitenland wordt verboden.

(28) Wat het personeel van de openbare verplegingsinrichtingen betreft, zie nr. 7, 1°. Zie ook nr. 13, 14° waar een afwijking wordt voorzien.

(29) Zie nr. 7, 1°.

(30) Het paritair comité of de Nationale Arbeidsraad kunnen over het voorstel slechts geldig beraadslagen indien de helft van de leden die de werkgevers en de helft van de leden die de werknemers vertegenwoordigen, aanwezig zijn. Het voorstel moet eenparig door de aanwezige leden worden aangenomen. De voorzitters, ondervoorzitters, adviseurs, referendarissen en secretarissen zijn niet stemgerechtigd met uitzondering van de ondervoorzitters van de Nationale Arbeidsraad (art. 3 van de wet). Vermits het hier gaat om voorstellen en niet om beslissingen van de paritaire comités, heeft de regering het nodig geacht uitdrukkelijk de werkwijze te bepalen waarmede de paritaire comités de voorstellen kunnen nemen. Deze werkwijze stemt ten andere overeen met deze welke gevolgd wordt voor het nemen van beslissingen (zie de besluitwet van 9 juni 1945, art. 11, en het besluit van de Regent van 15 oktober 1945, art. 4).

(31) Deze macht steunt op de artt. 29, 66 en 67 van de Grondwet alsook op het beginsel van de zelfstandigheid van de uitvoerende macht.

(32) Zie hierover meer in het syndicaal statuut van het personeel der openbare diensten, geregeld bij K.B. van 20 juni 1955, meer bepaald art. 6. Voor de uitbreiding van de wet tot sommige parastatalen (nl. de parastatalen behorende tot de categorieën A en B luidens de wetgeving betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut) zou een soortgelijke procedure moeten gevolgd worden (zie art. 1, 9° van het K.B. van 20 juni 1955, gewijzigd door het K.B. van 18 februari 1959).

(33) Art. 7, § 2 van het K.B. van 20 juni 1955.

(34) Art. 4 van de wet.

(35) Art. 5 en 6 van de wet.

(36) Soortgelijke bepaling komt in de wet op de arbeidsduur voor.

(37) De bepalingen van dit artikel doen geen afbreuk aan die van de artikelen 76 en 77 van de wetten op de mijnen, groeven en graverijen gecoördineerd bij K.B. van 15 september 1919.

(38) Senaat, doc. nr. 96, l.c., blz. 13.

(39) Zie hoger, nr. 7, 5°.

(40) De afwijkingen nr. 17, 18 en 19 waren reeds toegestaan door de K.B. van 20.III.48, 7.XII.60 en 28.VIII.61 op grond van art. 5 van de wet van 1905.

(41) Senaat, beknoot verslag, vergad. dd. 27 febr. 1964, l.c. blz. 369.

(42) Onder « verhalen » verstaat men een activiteit die meestal in de binnenscheepvaart toegepast wordt; het bestaat erin met touwen en tuigen of met een sleper, eventueel een schip, van de ene ligplaats naar de andere over te brengen. Het « verhalen » is bijgevolg een activiteit die in het kader van de noodzakelijke zondags bezigheden van de binnenscheepvaart mag vervuld worden.

(43) Zie nr. 6, 4°.

(44) Art. 7, lid 1 en 2 van het verdrag.

(45) Zie verder nr. 21.

(46) In deze bepaling werd vooral rekening gehouden met de toestand van het onderhoudspersoneel in de ijzerindustrie en de nijverheid van de non-ferrometalen. Vermits de zondagsarbeid van dit personeel respectievelijk ingevolge een vast gebruik en een akkoord gesloten in het paritair comité, betaald wordt tegen 200%, zal dit personeel geen financieel verlies lijden onder deze verminderde inhaalrust (zie het voorbeeld in: Kamer van Volksvert., doc. 737-5, l.c., blz. 12).

(47) Art. 7 van de wet.

(48) Doc. nr. 96, l.c., blz. 18.

(49) Opgemerkt weze dat in toepassing van hoger besproken art. 3 de Koning, op voorstel van de Nationale Arbeidsraad, de dienstboden, hetzij zonder meer, hetzij met inachtneming van zekere regels, van de toepassing van de wet kan uitsluiten. Zie hoger nr. 8.

(50) Art. 8 van de wet.

(51) Art. 9 van de wet.

(52) Zie hoger nr. 13, 10°.

(53) Senaat, doc. nr. 96, l.c., blz. 19.

(54) Zie hoger, nr. 13, 10°. Er weze opgemerkt dat de wet op de wekelijkse rustdag slechts geldt voor de eigenaar of exploitant van een kleinhandelszaak: deze persoon kan dus gans de zondag zijn zaak openhouden mits in de loop van de week één rustdag te nemen.

(55) Voor de kappersalons gelegen in andere plaatsen, bepaalt een algemeen verbindend verklaarde beslissing van 25 januari 1960 van het nationaal paritair comité voor het kappersbedrijf en de schoonheidszorg, dat de arbeid moet worden verdeeld over de zes dagen van de week.

(56) Deze procedure is zeer eenvoudig opgevat wat niet het geval is in de wet van 1905; daar bestond de procedure in elk jaar opnieuw aanvragen van een toelating tot afwijking, waarop dan telkens een nieuw K.B. diende genomen te worden.

(57) Zie nr. 14.

(58) Het zijn de z.g. gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke bedrijven.

(59) Zie nr. 14.

(60) Artikel 11 van de wet.

(61) Artikel 13 van de wet.

(62) Zie o.a. het K.B. van 20 juni 1955 houdende syndicaal statuut van het personeel der openbare diensten.

(63) Artt. 14 tot en met 18 van de wet.

(64) Kamer van Volksvertegenwoordigers, doc. nr. 737-5, l.c., 11.

(65) Artt. 19 tot en met 27.

(66) Koninklijke Besluiten genomen in uitvoering van de wet van 1905 op de zondagsrust.

Artikel 4.

K.B. 11 juni 1923: zondagsrust, metaalnijverheid.

K.B. 14 september 1936: zondagsrust, stikstofnijverheid.

K.B. 4 maart 1963: tot vaststelling van de toekenningsmodaliteiten van de zondagsrust en waarbij toegelaten wordt in de suikerfabrieken en suikerraffinaderijen de arbeid van de nachtploegen tot 's zondagsmorgens te verlengen (stemt overeen met advies P.C.).

Artikel 5.

K.B. 15 april 1907: waarbij toegelaten wordt de nachtploeg te verlengen tot de zondagsmorgen 6 uur (verscheidene bedrijven).

K.B. 18 augustus 1907: idem (bereiding van ether; het vervaardigen van kunstzijde met collodion).

K.B. 3 december 1910: idem (stroopfabrieken).

K.B. 6 oktober 1924: waarbij toegelaten wordt de nachtploeg te verlengen tot de zondagsmorgen 6 uur (koolmijnen).

B.R. 30 maart 1948: waarbij aan sommige filmoperators toegelaten wordt 's zondags te werken (het paritair comité heeft zijn advies niet binnen de vereiste termijn gegeven).

K.B. 20 maart 1951: waarbij toegelaten wordt in de kleurstoffenfabrieken de arbeid der nachtploegen tot 's zondagsmorgens te 6 uur te verlengen (stemt overeen met het advies van het P.C.).

K.B. 31 juli 1953: waarbij toegelaten wordt 's zondags te werken in sommige ondernemingen die zich bezighouden met wisselverrichtingen (stemt overeen met het advies van het P.C.).

K.B. 10 april 1958: waarbij zondagswerk toegelaten wordt in de ondernemingen die brandstof en olie voor autovoertuigen in het klein verkopen (geen advies, daar het P.C. destijds niet bestond).

K.B. 11 mei 1960; waarbij toegelaten wordt op zondag te werken in de ondernemingen welke autovoertuigen takelen (stemt overeen met advies P.C.).

K.B. 7 december 1960: waarbij zondagswerk toegelaten wordt in de ondernemingen van de filmnijverheid die het filmjournaal verzorgen (stemt overeen met advies van P.C.).

K.B. 3 maart 1961: waarbij toegelaten wordt in de ondernemingen welke citroenzuur vervaardigen de arbeid der nachtploegen tot 's zondagsmorgens te 5 uur te verlengen (gunstig advies van het P.C.).

K.B. 28 augustus 1961: waarbij zondagsarbeid toegelaten wordt in de studio's waar films vervaardigd worden voor de bioscoop en de televisie (stemt overeen met advies P.C.).

Artikel 6

K.B. 3 augustus 1923: waarbij vergunning verleend wordt aan de blekers uit zekere gemeenten hun personeel hoogstens 5 uren te laten arbeiden op vier zondagen gedurende de maand augustus.

K.B. 4 augustus 1923: waarbij toegelaten wordt de werklieden in de fabrieken van ingemaakte groenten, gedurende hoogstens vijf uren voor de arbeid te gebruiken, tijdens twaalf zondagen in het tijdsbestek van 15 mei tot 30 september van ieder jaar.

Artikel 9

K.B. 28 juli 1906: stelsel toepasselijk op sommige klassen van beschermde werklieden (spiegelglasgieterij, kristalblazerij, holglasblazerij, ruitenglasmakerij).

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 22 oktober 1964.

Voorzitter : M. Vandermersch.
Raadsheer-verslaggever : M. Moriamé.
Advocaat-generaal : M. Delange.
Advocaten : Mrs. Pirson en Philips.

Burenrecht. — Gemene haag. — Onwettelijk vervangen door een muur beiderzijds van de scheidslijn. — Bevel de muur af te breken. — Verhindert de eigenaar van het erf niet een muur op eigen erf te bouwen. — Toepassing van art. 34, 3e lid veldwetboek.

Wanneer een in kracht van gewijsde gegaan vonnis de eigenaar van een erf, die een gemene haag heeft vervangen door een muur beiderzijds van de scheidslijn van zijn erf en van het naburig erf, heeft veroordeeld om de muur af te breken en de afsluiting in haar vroegere staat te herstellen, enkel op de overweging dat de muur, die de vroeger bestaande afsluiting heeft vervangen, beiderzijds van de scheidslijn is opgetrokken, en nu niet is vastgesteld dat dat vonnis uitspraak zou hebben gedaan over het recht van de eigenaar van het erf, medeëigenaar van de gemene haag, om deze te vernietigen tot aan de grens van zijn eigendom, onder verplichting om op deze grens op zijn eigen erf een muur op te richten, en hem dit recht voorgoed zou hebben geweigerd, verhindert dat vonnis niet dat hij, na slooping van de onwettelijk gebouwde muur, zich beroept op het recht, dat hem bij art. 34, 3e lid veldwetboek wordt verleend en waarover totnogtoe niet is beslist, om een andere muur op zijn eigen erf te bouwen tot aan de grens van de twee eigendommen, onder voorbehoud van het herstel op eigen kosten van het deel van de haag dat zich op het naburige erf bevindt.

Wambreuze t./ Sterpenich.

Gelet op het bestreden arrest, op 15 maart 1963 gewezen door het Hof van Beroep te Brussel ;

Overwegende dat uit de stukken die aan het Hof regelmatig zijn voorgelegd, blijkt dat eiser een gemene haag tussen zijn erf en het erf van de weduwe Sterpenich, rechtvoorgangster van verweerder, vervangen had door een beiderzijds van de scheidslijn der twee eigendommen gebouwde muur ; dat op dagvaarding van de weduwe Sterpenich een vonnis van de vrederechter te Ukkel dd. 29 augustus 1927 eiser heeft veroordeeld om deze muur af te breken en de afsluiting in haar vorige staat te herstellen en bovendien beschikt heeft dat, ingeval eiser dit niet zou doen binnen twee maanden na de betekening van het vonnis, de rechtsvoorgangster van verweerder gerechtigd zou zijn om de werken op eisers kosten uit te voeren ; dat deze beslissing aan eiser betekend werd op 22 februari 1928 en in kracht van gewijsde gegaan is ; dat eiser ter uitvoering van het genoemde vonnis de bedoeld muur heeft afgebroken en een eigen muur heeft opgetrokken op de grens van zijn grond, maar geheel op deze grond ; dat verweerder op 20 december 1949 aan eiser een bevel heeft doen betekenen dat deze het vonnis van 1927 moest ten uitvoer leggen en deze waarschuwde dat hij, zoniet, de bij de genoemde beslissing bevolen werken op eisers kosten zou uitvoeren ; dat eiser bij exploit

van 3 januari 1950 verzet heeft gedaan tegen dit bevel en verweerder voor de rechtbank van eerste aanleg heeft doen dagvaarden om te horen uitspraak doen over deze moeilijkheid van tenuitvoerlegging van het vonnis van 29 augustus 1927 ;

Dat de eerste rechter het bevel slechts geldig verklaard heeft in zover verweerder, aan wie verboden wordt eisers eigen muur te slopen, gerechtigd is om zijn haag te verleggen en zich daarbij te steunen tegen, of zo nodig zich te hechten aan de muur van eiser, alles op diens kosten ;

Dat het bestreden arrest, dat op hoger beroep van verweerder deze beslissing geheel teniet doet, eisers verzet tegen het bevel heeft afgewezen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1319, 1320, 1322, 1351 van het Burgerlijk Wetboek, 34 van het Veldwetboek van 7 oktober 1886 en 97 van de Grondwet,

doordat, na te hebben vastgesteld dat eiser ter uitvoering van een vonnis van het vredegerecht van het kanton Ukkel van 29 augustus 1927 de muur heeft afgebroken die hij vroeger beiderzijds van de scheidslijn van de eigendommen van partijen had gebouwd ter vervanging van de gemene haag die ze afsloot, en dat hij daarna op zijn eigen erf op de scheidslijn over de vier meters tot aan de laan een muur gebouwd heeft waarvan de kant staat op de as van de mandeligheid, het bestreden arrest aan eiser zijn eis ontzegt tot bevestiging van het vonnis waarvan beroep, welk vonnis het arrest teniet doet, en welk vonnis het bevel, door verweerder op 20 december 1949 betekend ter uitvoering van het vonnis van 29 augustus 1927, slechts geldig verklaarde in zover verweerder gerechtigd was de haag op zijn eigen erf over de afstand van de bedoelde vier meter te verlengen, maar het bevel voor het overige nietig verklaarde en hierbij inzonderheid aan verweerder verbod de door eiser gebouwde eigen muur af te breken, en doordat het arrest de eis van de laatstgenoemde tot schadevergoeding wegens roekeloos en plagent beroep afwijst, en doordat het bestreden arrest aldus beslist 1) op grond dat, als het vonnis van 29 augustus 1927, dat in kracht van gewijsde is gegaan de slooping van de muur en het herstel van de afsluiting in zijn vorige staat beval, het verstond dat de gemene haag over haar hele lengte moest worden hersteld ; dat de oprichting van de nieuwe muur op de grens van eisers eigendom dit herstel feitelijk belet, dat deze oprichting dus geschied is in strijd met het voormelde vonnis en dat de slooping ervan nodig is om de tenuitvoerlegging ervan mogelijk te maken,

terwijl het arrest aldus een miskenning is van de bevoegdheid en het gezag van gewijsde van dit vonnis dat de grieven van de rechtvoorgangster van verweerder gerechtvaardigd verklaarde en eiser veroordeelde « om de muur af te breken en de afsluiting in haar vorige staat te herstellen » enkel op grondslag van de vaststelling, gedaan in de consideransen die de noodzakelijke steun voor deze veroordeling opleveren, dat « de muur die de vroeger tussen de eigendommen van partijen bestaande afsluiting vervangen heeft, opgericht is beiderzijds van de scheidslijn », waaruit volgt dat dit vonnis enerzijds eiser niet veroordeeld heeft om, na wegneming van deze muur, over te gaan tot het slopen van een andere verschillende muur die hij later op zijn eigen erf op de scheidsgrens van de eigendommen zou oprichten, zich daarbij, zoals eiser het stelde, beroepend op het recht dat artikel 34 van het Veldwetboek aan de mede-

eigenaar van een gemene haag verleent om ze te vernietigen tot aan de grens van zijn eigendom, onder verplichting om op die grens een muur te bouwen; dat anderzijds dit vonnis niet beslist heeft dat eiser een zodanige muur niet zou mogen oprichten en dat verweerder overigens in dit opzicht geen beroep deed op een exceptie van gewijsde, die het arrest ambtshalve niet mocht opwerpen; en dat ten slotte het genoemde vonnis eiser veroordeelde om de afsluiting in haar vroegere staat te herstellen, zonder het recht van de eiser uit te sluiten om eventueel een eigen muur op de grens van zijn eigen erf te bouwen en daarbij het gedeelte van de haag aan de andere kant van deze grens te herstellen (Schending van de in het middel aangehaalde wettelijke bepalingen, met uitzondering van artikel 97 van de Grondwet); 2) op grond dat «aan de eigenaars van een gemene haag verleende rechten hier niet van toepassing zijn aangezien er geen haag bestaat op de bedoelde plaats van de grens, dat die rechten eventueel eerst zullen ontstaan na herstel van de plaats in de vorige staat en dat zij in elk geval vreemd zijn aan dit geschil, dat begrepen is in de grenzen van de tenuitvoerlegging van een eindbeslissing».

terwijl het recht, bij artikel 34 van het Veldwetboek aan de medeëigenaar van een gemene haag verleend om deze te vernietigen tot aan de grens van zijn eigendom door op deze grens een eigen muur op te trekken, kan worden aangevoerd tegen elke bewering, al is zij door de rechter erkend, van de medeëigenaar van het naburige erf dat er een gemene haag bestond, zelfs al was zij geheel of gedeeltelijk door enigerlei oorzaak vernield (schending van artikel 34 van het Veldwetboek van 7 oktober 1886), dat eiser, in zijn conclusies zowel in hoger beroep als in eerste aanleg, waarvan het arrest de bewijskracht heeft miskend, zich op dit recht beriep en stelde dat het vonnis van 1927 niet beval de gemene haag beiderzijds van de grens te herstellen, ingeval eiser, na sloping van de beiderzijds van de scheidsgrens opgetrokken muur, zijn recht zou uitoefenen om een zodanige muur op te richten (schending van de artikelen 1317, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek), waaruit volgt dat het bestreden arrest zijn beslissing wettelijk niet gerechtvaardigd of met redenen omkleed heeft, daat het niet beslist heeft over eisers bewering dat de betrokken muur opgericht was overeenkomstig artikel 34, derde lid, van het Veldwetboek (schending van alle in het middel aangehaalde wettelijke bepalingen, inzonderheid van artikel 97 van de Grondwet):

Overwegende dat het in kracht van gewijsde gegane vonnis van 29 augustus 1927, dat eiser veroordeelde om «de muur af te breken en de afsluiting in haar vroegere staat te herstellen», er slechts op wees dat «de muur, die de vroeger tussen de onderscheiden eigendommen van partijen bestaande afsluiting vervangen heeft beiderzijds van de scheidslijn is opgetrokken; dat de grieven van eiseres», van wie hier verweerder de rechtverkrijgende is, «dientengevolge gerechtvaardigd zijn»;

Overwegende dat het bestreden arrest niet vaststelt dat het genoemde vonnis uitspraak zou hebben gedaan over het recht van eiser, medeëigenaar van de gemene haag, om deze te vernietigen tot aan de grens van zijn eigendom, onder verplichting om op deze grens op zijn eigen erf een muur op te richten, en hem dit recht voor goed zou hebben geweigerd;

Overwegende dat derhalve het voornoemde vonnis niet verhindert dat eiser, na sloping van de onwettelijk gebouwde muur, zich beroept op dit recht, dat hem bij artikel 34, derde lid, van het Veldwetboek wordt ver-

leend en waarover totnogtoe niet is beslist, om een andere muur op zijn eigen erf te bouwen tot aan de grens van de twee eigendommen, onder voorbehoud van het herstel op eigen kosten van het deel van de haag dat zich op het naburige erf bevindt;

Overwegende dat het arrest, door te oordelen dat dit recht vreemd is aan het geschil, dat beperkt is tot de tenuitvoerlegging van het vonnis van 29 augustus 1927, en dat het eerst zou ontstaan na het volledig herstel van de gemene haag, het artikel 34, derde lid, van het Veldwetboek heeft geschonden;

Dat het middel gegrond is;

Overwegende dat de vernietiging van het beschikkende gedeelte van het bestreden arrest betreffende de hoofdeis van de eiser de vernietiging meebrengt van het beschikkende gedeelte betreffende de eis tot schadevergoeding, door dezelfde partij ingesteld wegens roekeloos en tergend beroep;

Om die redenen,

en zonder dat er grond bestaat om het tweede middel te onderzoeken,

Vernietigt het bestreden arrest, behalve in zover dit het beroep van verweerder ontvangt en afwijzend beschikt op diens eis tot schadevergoeding wegens misbruik van de procedure;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerder in de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Luik.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 25 september 1964.

Voorzitter: M. Vandermersch.

Raadsheer-verslaggever: M. De Bersaques.

Procureurgeneraal: M. Hayoit de Termicourt.

Advokaten: Mrs. Demeur en De Bruyn.

Rechtspleging. — In burgerlijke zaken en in zaken van koophandel. — Middelen die pas in een verzoek tot heropening der debatten zijn voorgebracht.

Middelen die pas in een verzoek tot heropening der debatten zijn voorgebracht, dienen niet te worden beantwoord, want eensdeels zijn conclusies, welke na de sluiting van de debatten aan de rechter worden overgemaakt, te laat en dient deze rechter ze derhalve buiten beschouwing te laten, anderdeels behoort de heropening van de debatten tot de vrije macht van de rechter en is hij er mitsdien niet toe gehouden de reden op te geven waarom hij oordeelt dat zulke maatregel niet hoeft te worden gelast.

N.V. Eugène Herbosch t./ De Belgische Staat.

Gelet op het bestreden arrest op 27 juni 1963 gewezen door het Hof van beroep te Gent, uitspraak doende op verwijzing;

Gelet op het arrest gewezen op 11 maart 1960 door het Hof;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1109, 1116 en 1134 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest, na de door eiseres ge-

vraagde heropening der debatten te hebben verworpen en na alle strijdige of meer omvattende conclusies als ongegrond te hebben verworpen, de door eiseres ingestelde vordering, op grond van een conventionele bepaling van het Algemeen Kohier van Lasten niet ontvankelijk verklaart wegens laattijdigheid, om de redenen dat de «beweerde» mededeling van de kwestieuze administratieve verslagen met raadgeving voorlopig geen gerechtelijke eis in te stellen, geen feit van overmacht en evenmin een verzaking in hoofde van verweerder uitmaakt, dat uit niets blijkt dat het Bestuur zou hebben laten uitschijnen noch dat het verzoek van eiseres met welwillendheid werd onderzocht noch a fortiori dat ervan werd afgezien gedurende de onderhandelingen de vervalltermijn te laten voortlopen, dat dienaangaande de inhoud van de dienstbrieven dd. 26 en 29 januari 1952 van de genaamden Codde en Vergeynst in aanmerking genomen werden, en dat het immers niet blijkt dat Eugène Herbosch ten tijde van de verhandelingen kennis had van deze dienstbrieven waarvan eerst gewag wordt gemaakt in de conclusies van 22 september 1955,

terwijl die redenen het middel door eiseres afgeleid uit de goede trouw, waaraan verweerder verplicht bleef gedurende de periode van de vervalltermijn, niet beantwoorden en in elk geval het aanbod van bewijs niet vermelden en de redenen niet geven van de verworping van dat door eiseres gedane aanbod van bewijs betreffende een reeks feiten in verband met de houding van verweerder vanaf januari 1952, meer bepaald het aanbod te bewijzen dat Vergeynst reeds in de maand maart 1952 aan Eugène Herbosch de dienstbrief van Codde van 26 januari 1952 overhandigd had, alsook zijn eigen dienstbrief van 29 januari 1952 aan de Minister, waarin hij de gegrondheid van de vraag van eiseres bekleemtoonde, en het aanbod te bewijzen dat Vergeynst formeel ontraadde wat ook te ondernemen «om het klimaat niet te bederven», en zelfs geen beroep te doen op de bemiddeling van het Hoger Comité voor Toezicht; en terwijl de rechter alzo te kort is gebleven aan de verplichting zijn beslissing met redenen te omkleden;

Overwegende dat, blijkens de regelmatig aan het Hof overgelegde stukken, zowel het door eiseres op de goede trouw gegrond middel als het aanbod van bewijs, welke in de voorziening zijn aangeduid, pas in het verzoek om heropening van de debatten zijn voorgebracht;

Overwegende, eensdeels, dat conclusies, welke na de sluiting van de debatten aan het hof van beroep worden overgemaakt, te laat zijn neergelegd en dat dit hof derhalve ze buiten beschouwing dient te laten;

Overwegende, anderdeels, dat de heropening van de debatten tot de vrije macht van de rechter behoort; dat het hof van beroep mitsdien niet ertoe gehouden was de reden op te geven waarom het oordeelde dat dergelijke maatregel niet behoefde gelast te worden;

Dat het middel naar rechte faalde;

Om die redenen:

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt eiseres in de kosten.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

RAAD VAN STATE

3e Kamer. — 8 januari 1965.

Voorzitter: M. Somerhausen.

Raadsheren: M.M. De Bock en Rémion.

Auditeur: M. Dumont.

Gemeenteraadsverkiezingen.

De gemeentekieswet staat de kiezers toe, ofwel bovenaan op de lijst ofwel naast de naam van één of meer kandidaten te stemmen; het staat ieder burger vrij de kiezers te verzoeken voorkeurstemmen uit te brengen op de kandidaten die hij hun aanbeveelt; zodanig verzoek, ook al geschiedt het anoniem, levert geen ongeoorloofde praktijk op.

Gemeenteraadsverkiezing te Battice.

Arrest nr. 10.957

Gezien het op 13 november 1964 ingediende verzoekschrift, waarbij Jean Evrard de wijziging van het besluit van de Bestendige Deputatie van de Provinciale raad van Luik dat de gemeenteraadsverkiezing van Battice geldig verklaart, alsook de nietigverklaring van die verkiezing zelf, vordert;

Overwegende dat de betwiste verkiezing acht zetels voor lijst nr 1, twee voor lijst nr 2 en één voor lijst nr 3 heeft opgeleverd; dat verzoeker, eerste kandidaat op de lijst nr 2, op 29 oktober 1964 tegen die uitslag bezwaar heeft ingediend onder aanvoering, dat daags vóór de stemming een naamloos vlugschrift werd verspreid dat de socialistische kiezers ertoe aanzette bij voorkeur te stemmen voor drie kandidaten die op de lijst nr 2 onderscheidenlijk de twee, vijfde en negende plaats bekleedden; dat de bestendige deputatie dat bezwaarschrift bij het bestreden besluit heeft afgevoerd onder overweging:

«Dat de hr. Evrard betoogt, dat de verspreiding van » dat vlugschrift, die hij een manoeuvre noemt, de » uitslag van de verkiezing heeft vervalst;

«Dat, in tegenstelling tot hetgeen de reclamant beweert, niet kan worden aangenomen, dat bedoeld » vlugschrift, gelet op zijn inhoud, de kiezers heeft » kunnen misleiden of een onaanvaardbare invloed of » drukking op hen heeft kunnen uitoefenen; dat dit » stuk, zoals het is gesteld, bovendien niet als een ongeoorloofde praktijk, integendeel als normale kiespropaganda is te beschouwen»;

Overwegende dat verzoeker verder nog eens beweert, dat de verspreiding van het vlugschrift wel degelijk een manoeuvre was, met name om te bereiken dat er minder bovenaan op de lijst nr 2 zou worden gestemd, zodat hij niet zou worden verkozen;

Overwegende dat de gemeentekieswet de kiezers toestaat, ofwel bovenaan op de lijst ofwel naast de naam van één of meer kandidaten te stemmen; dat het ieder burger vrijstaat de kiezers te verzoeken voorkeurstemmen uit te brengen op de kandidaten die hij hun aanbeveelt; dat zodanig verzoek, ook al geschiedt het anoniem, geen ongeoorloofde praktijk oplevert; dat terzake overigens kan worden volstaan met de vaststelling, dat het betwiste vlugschrift geen invloed heeft gehad op de toewijzing van de zetels der lijst nr 2; dat het beroep niet gegrond is.

Besluit:

Enig artikel. — Het besluit van de Bestendige Deputatie van de Provinciale raad van Luik is bevestigd.

HOF VAN BEROEP TE GENT

7de Kamer. — 18 april 1964.

Voorzitter : M. Et. Verougstraete.

Raadsheren : M.M. Lefevere de ten Hove en Janssens.

Substituut-Procureur-Generaal : M. Leroy.

Advokaten : Mrs. De Cordier, Lagae en Frans Baert.

1. Onbevaarbare en onvlotbare waterlopen. — Onderhoud en herstelling. — Waterlopen van tweede categorie. — Bevoegdheid van de Bestendige Deputatie. — Optredend als orgaan van de Provincie, niet van de Staat.
2. Nalatigheid bij onderhoudswerken van onbevaarbare en onvlotbare waterlopen, resp. duikers onder openbare wegen. — Overstromingen. — Aansprakelijkheid der openbare besturen, i.c. Provincie en Staat. — Aandeel van elk in de aansprakelijkheid.

1. De wet van 15 maart 1950 legt de kosten van ruimen, onderhouden en herstellen van onbevaarbare waterlopen van tweede categorie (diegene die door meer dan één gemeente stromen of de grens van twee gemeenten vormen, of een wettelijke breedte van 3 m hebben of een stroomgebied van ten minste 1.000 ha.) (art. 2, par. 3 wet 15 maart 1950), ten laste van het Provinciaal Bestuur, nl. van de Bestendige Deputatie, die de werken verordent, er de tijdstippen van bepaalt, terwijl Provinciale ambtenaren de leiding ervan hebben. — Bij het uitvoeren van deze opdracht treedt de Bestendige Deputatie op als orgaan van de Provincie en niet als orgaan van het centraal bestuur. — Derhalve is, ingeval de Bestendige Deputatie bij het uitvoeren van deze zaak nalatig blijft, en aldus schade veroorzaakt, niet de Staat, doch wel de Provincie aansprakelijk. — Vooral wanneer het gaat over waterlopen die uitsluitend het grondgebied van één provincie doorlopen, is dat een toepassing van art. 108, 2° G.W., en art. 65 Provinciale Wet, daar het om een Provinciale aangelegenheid gaat.

Zulks des te meer wanneer de Provincieraad een reglement betreffende het onderhoud van en de politie op de waterlopen heeft gestemd. Voor de uitvoering van dat reglement treedt de Bestendige Deputatie op als orgaan van de Provincie.

2. Terzake zijn de overstromingen te wijten aan samenlopende nalatigheden van B.D. (Provincie) wat betreft het onderhoud van de waterlopen, en van de Staat, wat betreft het onderhoud van een duiker. — De openbare besturen hebben tot taak er voor te zorgen dat de waterlopen of kunstwerken met het beheer waarvan zij zijn belast, zich in behoorlijke staat van onderhoud bevinden. — Zij maken zelf uit, welke werken daartoe nodig zijn, en moeten er voor zorgen dat alle daartoe noodzakelijke werken worden uitgevoerd.

Aansprakelijkheid i.c. verdeeld: 75 % voor de Provincie en 25 % voor de Staat.

Belgische Staat (Openbare Werken) en Provincie Oost-Vlaanderen t./ Vergult.

Gehoord de partijen in hun middelen en besluiten;

Gezien de stukken, waaronder de uitgifte van het vonnis van 2 april 1962 van de rechtbank van eerste aanleg te Gent;

Overwegende dat de beroepen nummers 1705 en 1706 gericht zijn tegen hetzelfde vonnis en dus vernocht zijn, zodat ze in éénzelfde arrest dienen beslecht;

Dat de hoofdberoepen en het wederberoep tijdig zijn en voor het overige regelmatig;

Overwegende dat geïntimeerde Vergult de Provincie en de Staat aanspreekt in schadevergoeding omdat zijn landerijen van september 1960 tot januari of februari 1961 onder water hebben gestaan; dat hij deze overstroming wijt aan de nalatigheid van de Bestendige Deputatie die bevaarbare waterlopen van de tweede categorie o.m. niet tijdig zou hebben laten ruimen, en van de Belgische Staat die een duiker evenmin behoorlijk open zou hebben gehouden;

I. — Overwegende dat de Bestendige Deputatie vooral het principe vooropstelt dat dergelijke nalatigheid in geen geval zou te maken hebben met haar hoedanigheid van orgaan van de provincie, maar enkel met hare kwaliteit van afgevaardigde van het centraal gezag; dat hieruit dan wordt afgeleid dat zelfs indien de nalatigheid, de schade en het oorzakelijk verband zouden bestaan, de aansprakelijkheid niet zou berusten bij de provincie maar enkel bij de Staat;

Overwegende dat de onderwerpelijke onbevaarbare waterlopen uitsluitend het grondgebied Oost-Vlaanderen doorlopen;

Dat de gewone werken om die louter Oostvlaamse waterlopen te ruimen, te onderhouden, of te herstellen werkelijk een provinciale aangelegenheid zijn die krachtens artikel 108-2° van de grondwet en overeenkomstig artikel 65 van de provinciale wet aan de provincie in principe zouden moeten opgedragen zijn;

Overwegende dat van het gezegde grondwettelijk toebedelingsprincipe niet werd afgeweken, ook niet in de wet van 15 maart 1950, althans voor de gewone werken voor het ruimen, onderhouden en herstellen van de onbevaarbare waterlopen die tot de tweede categorie horen, niet krachtens de uitzonderlijke criteria vermeld in artikel 2 § 5, maar overeenkomstig de gewone principes vermeld in artikel 2 § 3;

Overwegende dat in artikel 4, tweede lid, van de wet van 15 maart 1950 voor de onbevaarbare waterlopen van de tweede categorie wordt voorzien dat het de Bestendige Deputatie is die de nodige gewone ruimings-, onderhouds- of herstellingswerken verordent; dat diezelfde Bestendige Deputatie de tijdstippen bepaalt; dat de ambtenaren van de provincie de werken technisch leiden;

Dat in het artikel 4, tweede lid, uitdrukkelijk wordt verwezen naar de provinciale verordening;

Dat de uitgaven voor die werken aan onbevaarbare waterlopen van de tweede categorie voor de helft ten laste van de provincie worden gelegd, terwijl de Staat daar helemaal niet hoeft toe bij te dragen (art. 5-2°), daargelaten het bijzondere en aan het onderhavig geval vreemde probleem van de in § 5 van artikel 2 voorziene waterlopen (art. 8);

Overwegende dat het volkomen met wat voorafgaat strookt, dat de provincieraad van Oost-Vlaanderen op 14 oktober 1955 een reglement heeft gestemd dat door het koninklijk besluit van 25 april 1956 werd goedgekeurd;

Overwegende dat de nalatigheid die aan de Bestendige Deputatie wordt verweten dan ook niet enkel indruist tegen het artikel 4 van de wet van 15 maart 1950, maar tevens tegen het artikel 15 van het provinciaal reglement van 14 oktober 1955; dat niet kan worden betwist dat het als orgaan van de provincie is dat de bestendige deputatie de uitvoering van het provinciaal reglement moest behartigen;

Overwegende dat de provincie derhalve wel aansprakelijk is voor haar Bestendige Deputatie, die, zo ze zich

werkelijk aan de beweerde nalatigheid zou schuldig gemaakt hebben, ongetwijfeld daarbij als orgaan van de provincie zou moeten worden aangemerkt;

Overwegende dat tegen deze duidelijke gegevens niet kunnen opwegen, de beschouwingen eensdeels over vroegere wetgevingen, of anderdeels over andere bepalingen van de wet van 15 maart 1950 betreffende waterlopen van een andere categorie of bedoeld in artikel 2 § 5, betreffende andere werken, of aangaande andere bevoegdheden;

Overwegende dat weliswaar de Staat niet helemaal buiten de aangelegenheid van de gewone werken tot ruimen, onderhouden of herstellen wordt gehouden, maar dat deze tussenkomst zo beperkt blijft dat ze niet wegneemt dat de Bestendige Deputatie optreedt voor de provincie in deze aangelegenheid, althans voor de onbevaarbare waterlopen van de tweede categorie bedoeld in artikel 2 § 3;

Overwegende dat het alles samen toch vrij logisch lijkt dat het al dan niet uitvoeren van de onderwerpelijke werken voor een provinciale aangelegenheid en niet voor een staatsaangelegenheid wordt gehouden, nu het toch de provincie is die de kosten voor een groot deel moet dragen terwijl de Staat daarvan vrij kan blijven; dat het uitzonderingsgeval van artikel 2 § 5 vreemd is aan het onderhavig geschil;

II. — Overwegende dat de eerste rechter de feitelijke gegevens van de zaak zeer juist heeft beoordeeld om motieven die het Hof overneemt; dat daar toch enkele opmerkingen kunnen worden aan toegevoegd;

Dat het brugje palend aan het erf Vergult enkel het water van de waterlopen nummers 2.07 en 2.46 doorlaat en toch « 1,80 m2 doorsnede heeft » (brief hoofdgenieur directeur 1 december 1961), terwijl de siphon-duiker maar 1,04 m2 vrij was (blz. 54 van desk. versl.) en nochtans ook het water van de waterloop nummer 240 moest doorlaten;

Dat zowel het probleem van de wettelijke maten van de waterlopen als dat van de uitzonderlijkheid van de regenval mogen terzijde geschoven worden, omdat het zou volstaan hebben dat de duiker in een geredelijke toestand zou hebben verkeerend en dat de Cale met het Liefke eenvoudig zouden geruimd geworden zijn zoals bijvoorbeeld in 1958 was gebeurd, om de overstromingen op de onderwerpelijke landerijen te beperken tot enkele uren zonder aanmerkbare schade;

Dat de Bestendige Deputatie zelf moet uitmaken hoe dikwijls ruimingswerken nodig zijn en het volstaat de foto's te bekijken om onmiddellijk in te zien dat ofwel in 1958 niet degelijk werd geruimd, ofwel sindsdien te lang met het ruimen werd gewacht;

III. — Overwegende dat de deskundige op bladzijden 63 en 64 van zijn verslag heeft aangetoond dat het aandeel van de Staat in de schade op 25% moet geraamd worden; dat hij ondermeer aanstreeft: « bij een groter afvoervermogen van de waterlopen zou er zich dus toch een overstroming hebben voorgedaan op het erf Vergult grotendeels als gevolg van de staat van de siphon-duiker. De opstuwing ter hoogte van het erf Vergult door de invloed van de siphonduiker zou kleiner dan 45,44 cm zijn geweest bij een debiet van 2 m³/sec... Het ware echter voldoende geweest dat het kruidtrekken enkele maanden vroeger ware gebeurd (zonder te spreken van een op wettelijk dwarsprofiel brengen van de waterlopen) opdat de oorzaak van de overstroming op het erf Vergult grotendeels een gevolg van de tweede oorzaak zou geweest zijn », dus van de toestand van de duiker;

Overwegende dat de Staat over het nodige personeel en de gepaste apparaten beschikt om de duiker regelmatig en voldoende te controleren om alle onheil te kunnen voorkomen;

Overwegende dat de opstopping van de duiker niet zou verdwenen zijn, waren de waterlopen zelf op hun wettelijke maten gebracht geworden; dat de ene oorzaak van de overstroming, de vervuiling van de duiker, en de andere oorzaak, de vervuiling van de waterlopen, weinig of geen invloed op elkander hebben uitgeoefend;

IV. — Overwegende dat het verhaal van de provincie helemaal niet tergend noch roekeloos is, nu de juridische betwisting omtrent de hoedanigheid van de Bestendige Deputatie in hare verhouding tot de onbevaarbare waterlopen een zeer ernstig en delikaat probleem is gebleken;

Op deze gronden:

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935;

Alle andere conclusies verwerpend en overeenkomstig het in openbare terechtzitting verleende advies van substituut-procureur-generaal Leroy,

Voegt de zaken nummer 1705 en 1706 samen;

Verklaart de beroepen en het wederberoep ontvanke-lijk doch ongegrond en bevestigt het aangevochten vonnis in al zijn beschikkingen;

Verwerpt de eis wegens de zo beweerd tergende en roekeloze aard van het hoger beroep van de provincie;

Verwijst de Provincie Oost-Vlaanderen in de drie-vierden en de Belgische Staat in het overige vierde van de kosten van deze aanleg.

NOOT: Zie ook het in hetzelfde nummer gepubliceerde vonnis dat bij bovenstaand arrest werd bevestigd, van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent, d.d. 2 april 1962.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT

1e Kamer. — 2 april 1962.

Voorzitter: M. Struye de Swielande.

Rechter: M.M. Van Bever en De Wulf.

Advokaten: Mrs. Fr. Baert, L. Lagae en A. De Cordier.

1. Onbevaarbare en onvlotbare waterlopen. — Onderhoud en politie uiteraard van provinciaal belang. — Bestendige Deputatie orgaan van de Provincie. — Uitdrukkelijk aan de B.D. door de wet gegeven opdracht. — Maakt haar niet tot orgaan van de Staat.
2. Onbevaarbare waterlopen van tweede categorie. — In elk geval van provinciaal belang. — Bevoegdheid van B.D. — B.D. alleszins orgaan van de Provincie.
3. Aansprakelijkheid der openbare besturen. — Op wettelijke breedte brengen en behoorlijk onderhoud van waterlopen. — Geen beroep op « gebruik ». — Provincie aansprakelijk voor overstromingen veroorzaakt door verstopping van waterlopen. — Staat aansprakelijk voor overstroming veroorzaakt door verstopping van duiker. — Respectievelijk aandeel.
4. Scheiding der machten. — Kan de Rechterlijke Macht de Uitvoerende Macht bevelen zekere handelingen behorend tot haar functie, te verrichten.

1. De politie en het onderhoud van onbevaarbare en onvlotbare waterlopen in het algemeen is uiteraard een aangelegenheid van provinciaal belang, die krach-

tens art. 65 Provinciewet onder de bevoegdheid van de provinciale overheid valt, o.m. van de B.D. (art. 106 Provinciewet).

Deze algemene bevoegdheid van de provinciale overheid is wellicht beperkt door de wetten van 7 mei 1877, 15 maart 1950 en 16 februari 1954, ten aanzien van zekere opdrachten (opmaken atlas en beschrijvende tabellen) waar de B.D. zou kunnen geacht worden op te treden als orgaan van de Staat.

De B.D. treedt bij het uitvoeren van haar taak van toezicht en onderhoud van de onbevaarbare waterlopen op als orgaan van de Provincie, en haar nalatigheid brengt dan ook de aansprakelijkheid van de Provincie mee, niet van de Staat. — Het is niet omdat zij haar bevoegdheid put uit de wet, dat zij als orgaan van het centraal bestuur zou optreden; zij put immers al haar bevoegdheden uit de wet.

2. In elk geval staat het vast dat ten aanzien van waterlopen van tweede categorie (die, aan bepaalde criteria beantwoorden, slechts één provincie doorlopen) de B.D. als orgaan van de Provincie optreedt. Dit des te meer wanneer er een provinciaal reglement bestaat dat de uitvoering van deze onderhoudsplicht regelt.
3. Afgezien van de vraag of de provincie die plicht heeft de onbevaarbare waterlopen op hun zgn. wettelijke breedte te brengen, is zij aansprakelijk voor gebrek onderhoud, waardoor waterlopen vervuild en verstopt geraken, en overstromingen teweegbrengen. Wanneer vaststaat dat het voldoende ware geweest de meest elementaire ruimsingswerken tijdig uit te voeren om praktisch alle schade te vermijden, kan het aansprakelijke bestuur de uitzonderlijk zware regenval niet ter verontschuldiging inroepen. Wanneer vaststaat dat het noodzakelijk is, jaarlijks riet te trekken om een normale waterafvoer langs de waterlopen te verzekeren, kan het openbaar bestuur zich niet beroepen op een gebruik om dat ruimen maar om de twee jaar te doen; het openbaar bestuur moet er voor zorgen dat de waterlopen de normale waterafvoer in elk geval kunnen verzekeren.

Het feit dat een duiker onder de openbare weg, die het water van de kwestieuze waterlopen mee moet afvoeren verstopt is, ontslaat de Provincie, aansprakelijk voor de staat van de waterloop niet van haar aansprakelijkheid. Doch wanneer blijkt dat het verstopt zijn van de duiker mede heeft bijgedragen tot het veroorzaken van overstromingen, dan is ook de Belgische Staat, die instaat voor het onderhoud van kunstwerken der rijkswegen, gedeeltelijk mede aansprakelijk.

Elk der betrokken openbare besturen dient een deel van de schade te vergoeden, wanneer blijkt dat die zich niet in dezelfde mate zou hebben voorgedaan, indien de gewraakte nalatigheid in hunnen hoofde (en de slechte toestand van waterloop resp. duiker) niet hadde bestaan. Aansprakelijkheid terzake verdeeld: 75 % voor de Provincie en 25 % voor de Staat.

4. De Rechtbank is niet bevoegd om aan de administratie het uitvoeren van bepaalde werken op te leggen.

Vergult t./ Provincie Oost-Vlaanderen en Belgische Staat (Openbare Werken).

Gehoord de partijen in hun middelen en besluiten; Gezien de stukken;

Overwegende dat de eis strekt tot vergoeding van de schade die de eiser geleden heeft door de overstroming van zijn landerijen en weiden ten gevolge van het buiten zijn oevers treden, tussen einde september 1960

en midden februari 1961, van de waterloop nr. 2.46 op het grondgebied van de gemeente Drongen;

Overwegende dat volgens het verslag van de deskundige, de heer ingenieur Tison, aangesteld bij bevelschrift van de heer voorzitter dezer rechtbank zitting houdende in kort geding dd. 7 november 1960, de door de eiser aangeklaagde watersnood te wijten is.

1) aan de toestand van onreinheid en aanslibbing van de waterlopen nr. 2.07 (het Liefken) en nr. 2.09 (de Cale) tussen het kanaal Gent-Brugge en het kanaal van Terneuzen, en het feit dat het dwarsprofiel van deze waterlopen onvoldoende was en ver beneden de wettelijk voorziene afmeting bleef;

2) aan het feit dat de duiker onder het kanaal Gent-Brugge het water van de waterlopen niet op normale wijze afvoerde omdat het grootste deel van zijn dwarsprofiel aangeslijkt was;

Overwegende dat, volgens de deskundige, de eerste oorzaak voor 75 % en de tweede keer voor 25 % bijgedragen heeft tot de door eiser geleden schade, dewelke door de h. deskundige Geurden, daartoe eveneens aangesteld bij het hogervermeld bevelschrift, bepaald werd op 80.714 fr. 50;

Overwegende dat de provincie Oost-Vlaanderen aangesproken wordt als aansprakelijk voor de onder 1) hierboven vermelde oorzaak, wegens het verzuim van de Bestendige Deputatie erin bestaande de daar bedoelde aan haar toezicht onderworpen onbevaarbare waterlopen niet te hebben gereinigd en ze niet op hun wettelijke breedte te hebben gehouden, terwijl de eiser de Belgische Staat aansprakelijk acht voor de aanslikking van de duiker die onder zijn beheer staat;

Overwegende dat hoewel in de dagvaarding in de eerste plaats de veroordeling van de verweerders in solidum wordt gevraagd, de eiser in zijn besluiten nochtans verklaart dat hij er zich niet tegen verzet dat, zoals de verweerders het in subsidiaire orde vragen, de rechtbank het aandeel van ieder van hen in de schade zou bepalen;

Overwegende dat de verweerders, ieder wat de hun ten laste gelegde verzuimen aangaat, de bevindingen en conclusies van de deskundige betwisten, maar dat de Provincie Oost-Vlaanderen in hoofdorde opwerpt dat ter zake van toezicht en onderhoud van de onbevaarbare waterlopen de Bestendige Deputatie slechts optreedt als gedelegeerde van het Centraal gezag, met het gevolg dat alleen de Belgische Staat zou kunnen aangesproken worden uit hoofde van een verzuim in dit toezicht of onderhoud;

Overwegende dienaangaande, dat door de heden-daagse rechtsleer eensluidend aangenomen wordt dat het onderhoud en de politie van de niet bevaarbare en niet vlotbare waterlopen een aangelegenheid is die uiteraard van provinciaal belang is (Buttgenbach, Manuel de droit administratif, uitg. 1954, nr. 683, blz. 449, voetnoot 2, en nr. 470; Vauthier, Droit administratif, nr. 355, blz. 486; Les Nouvelles Tw. Institutions Provinciales nr. 495; Mast, Overzicht van het Grondwettelijk recht, deel II, blz. 284);

Overwegende dat men hieruit reeds zou mogen afleiden dat, krachtens art. 65 van de provinciewet, het provinciaal gezag, en de Bestendige Deputatie als orgaan van dit gezag (art. 106 Provinciewet), deze aangelegenheid onder haar algemene bevoegdheid heeft, en instaat voor het goed beheer van de kwestieuze waterlopen;

Overwegende dat men zich echter zou kunnen afvragen of die algemene bevoegdheid van de provinciale overheden door de thans vigerende wetten van 7 mei 1877, 15 maart 1950 en 16 februari 1954 niet beperkt werd ten opzichte van de daaraan onderworpen

waterlopen, in die zin dat de wetgever de reglementering betreffende het beheer en het toezicht ervan tot zich heeft willen trekken om te dien aanzien, onder meer aan de Bestendige Deputatie — ditmaal als orgaan van de Staat — zeker welbepaalde opdrachten te geven;

Overwegende dat, indien op die vraag bevestigend zou kunnen geantwoord worden voor wat betreft zekere door de wet gegeven opdrachten, zoals bijvoorbeeld het opmaken van de atlas en de beschrijvende tabellen (vgl. Genot, Cours d'eau non navigables ni flottables, uitg. 1930, blz. 8), zulks nochtans bijkbaar het geval niet is voor wat het toezicht op en het gewoon onderhoud van die waterlopen aangaat;

Dat immers uit het louter feit dat de wetgever de provinciale overheid nu eens uitdrukkelijk heeft belast met specifiek provinciale taken, zoals dat toezicht en dat onderhoud, niet mag afgeleid worden dat deze laatste overheid met betrekking tot die taken voortaan slechts als orgaan van het centraal gezag zal optreden;

Overwegende dat, waar soms gezegd wordt dat dit optreden van de Bestendige Deputatie geschiedt « als gedelegeerde van de wet » (zie Cass. 4 januari 1894. Pas. I. 71), zulks nog niet betekent dat zij daarbij handelt als orgaan van de Staat; dat zij immers toch geen enkele bevoegdheid bezit dan uit kracht de wet;

Overwegende dat de stelling van de Provincie Oost-Vlaanderen in ieder geval niet opgaat ten aanzien van het onderhoud van en het toezicht op de waterlopen van de tweede categorie, zoals het Liefken en de Cale waarover het in het onderhavig geding gaat;

dat immers, aangaande die waterlopen, in artikel 4 lid 2 van de wet van 15 maart 1950 bepaald wordt dat de nodige werken ieder jaar zullen verordend worden door de Bestendige Deputatie op de tijdstippen door haar vastgesteld en overeenkomstig het provinciaal reglement op het stuk;

dat deze bepaling niet enkel het algemeen reglementeringsrecht van de provincie ten aanzien van die waterlopen bevestigt, maar tevens aan de Bestendige Deputatie overlaat naar eigen goedvinden te oordelen of, voor een bepaalde waterloop van de tweede categorie, al dan niet werken zullen uitgevoerd worden (Administratief Lexicon, Tw. niet Bevaarbare waterlopen, nr. 26);

Overwegende dat, ten overstaan van die bepaling en bij afwezigheid van een andersluidende beschikking van de wetgeving op de onbevaarbare waterlopen, men bezwaarlijk kan staande houden dat de wetgever ten aanzien van de waterlopen der tweede categorie de rol van de Bestendige Deputatie heeft willen beperken tot deze van een uitvoeringsorgaan van het Centraal Gezag;

Overwegende, wat betreft de concrete aansprakelijkheid van de Provincie Oost-Vlaanderen, dat de kwestie of deze tegenover de aangelanden de verplichting heeft de onbevaarbare waterlopen op hun zogenaamde wettelijke afmetingen te brengen en te houden ter zake van weinig belang is;

dat immers uit het deskundig verslag (blz. 64) blijkt dat het voldoende ware geweest dat het kruidtrekken in het Liefken en in de Cale enkele maanden vroeger was geschied, zonder ze op hun wettelijke dwarsprofiel te brengen, opdat de overstroming op het erf van Vergult grotendeels een gevolg zou geweest zijn van de aanslijking van de duiker, in welk geval echter de schade minder belangrijk zou geweest zijn dan nu, wegens de kortere duur van de watersnood;

dat hieruit dus volgt dat indien de schade zo aanzienlijk was en zoveel weken achter elkaar geduurd heeft, zulks in de grootste mate toe te schrijven is

aan de vervuilde toestand van de kwestieuze waterlopen;

Overwegende dat uit die vaststelling van de deskundige ook spruit dat, ofschoon de regenneerslag in de zomer van 1960 meer dan normaal was, en soms waarden bereikte die als uitzonderlijk gekwalificeerd worden, de provincie Oost-Vlaanderen daaruit ten onrechte afleidt dat zij voor een geval van heikracht stond;

dat het immers voldoende ware geweest de meest elementaire ruimingswerken, met name het riettrekken, tijdig uit te voeren, — zonder te spreken van verbreden of van grondige kuisingswerken — opdat haar aansprakelijkheid in het concreet geval grotendeels zou uitgeschakeld geweest zijn;

Overwegende dat de deskundige ook voldoende heeft aangetoond dat het riet trekken jaarlijks moet geschieden om een normale waterafvoer door de bewuste beken te verzekeren, zodat het niet opgaat vanwege de Provincie zich te verontschuldigen door te wijzen op een zagezegd gebruik die waterlopen slechts om de twee jaar te laten kuisen;

dat ze trouwens voor de laatste maal in het najaar van 1958 werden geruimd en het niet aan te nemen is dat de aanhoudende regens van 1960 haar in de onmogelijkheid hebben gesteld van het riet te trekken, des te meer daar er langs de oevers van de vervuilde gedeelten der waterlopen geen langdurige overstromingen blijken geweest te zijn;

Overwegende dat in dat verband nog vruchteloos aangevoerd wordt dat, indien de duiker behoorlijk geruimd ware geweest, er voldoende stroming van het water zou geweest zijn opdat de beken zich zelf zouden gekuist hebben, nu de gedeeltelijke verstopping van die duiker de provincie niet ontsloeg van haar eigen verplichtingen tot ruimen van de waterlopen;

Overwegende dat deze laatste ten slotte nog staande houdt dat de enige oorzaak van de overstromingen te vinden is in het feit dat een brugje over de waterloop nr. 2.07, in de nabijheid van het erf van de eiser, de normale afvoer van het water belet heeft;

Overwegende, dienaangaande, dat de deskundige herhaalde malen ter plaatse is geweest en op de meest breedvoerige wijze al de mogelijke oorzaken van de onvoldoende waterafvoer onderzocht heeft;

dat hij gewag maakt van de menigvuldige hindernissen, waaronder ook brugjes afwaarts de duiker, maar nergens spreekt van het door de verweerster bedoelde brugje, terwijl deze laatste bij hare opmerkingen op de préliminaires van het verslag daar eveneens met geen woord over rept, zodat het mag aangenomen worden dat dit brugje geen noemenswaardige invloed heeft gehad op de aangeklaagde watersnood;

Overwegende dat uit wat voorafgaat volgt dat de Provincie Oost-Vlaanderen in zeer grote mate aansprakelijk is voor de schade veroorzaakt aan de eiser;

Overwegende, wat betreft de verantwoordelijkheid van de Belgische Staat, dat deze laatste, die tijdens de expertise en na mededeling van de préliminaires daaromtrent geen enkele opmerking heeft gemaakt, thans aan de hand van andere berekeningen dan deze van de deskundige, tracht aan te tonen dat de aanslijking van de duiker in het geheel niet, of althans niet in de verhouding die door de deskundige werd bepaald, bijgedragen heeft tot het onder water komen van de gronden van de eiser;

dat hij nochtans in gebreke blijft aan te tonen waarin de deskundige in zijn berekeningen missingen zou hebben begaan, in het bijzonder daar waar deze tot het besluit komt dat de verstopping van de duiker,

in de gegeven omstandigheden van aanslikking en vervuiling van de waterlopen, voor 8 % mede oorzaak is van de overstromingen;

dat dit besluit, dat uitgaat van niet betwiste gegevens en van de werkelijke toestand van vervuiling van de waterlopen, dient verkozen te worden boven die van de hypothetische toestand van gekuiste beken uitgaande en vaak op geschatte gegevens berustende becijfering van de Belgische Staat;

Overwegende dat de bewering van de Belgische Staat als zou de doorlaat van de duiker nog groot genoeg gebleven zijn in functie van de afvoercapaciteit van de waterloop ook niet kan aangenomen worden, vermits hij de doorlaatmogelijkheden van een en ander slecht procentueel beschouwt en niet volgens hun wederzijds werkelijk bruikbaar profiel;

Overwegende dat, om dezelfde redenen zoals hierboven ten aanzien van de Provincie Oost-Vlaanderen werd gezegd, de Belgische Staat vruchteloos aanvoert dat, indien de waterlopen gekuist waren geweest, de duiker door de stroming van het water zich zelf zou gekuist hebben;

dat het ook niet opgaat te beweren dat, tengevolge van het te gering debiet van de waterlopen, het niet te vermoeden was dat de duiker gedeeltelijk verstopt was;

dat immers de Belgische Staat voldoende bevoegd personeel bezit om in iedere stand van zaken de toestand van de duiker na te gaan;

Overwegende, wat het ventileren van de schade betreft tussen de verweerders, dat er met de deskundige Tison mag aangenomen worden dat deze respectievelijk voor 75 % ten laste van de Provincie Oost-Vlaanderen, en 25 % ten laste van de Belgische Staat mag gelegd worden;

dat deze verdeling gerechtvaardigd is door het feit dat van zodra de waterlopen door het riet trekken een groter afvoervermogen hebben gekregen, dit is vanaf het midden van december 1960, de overstroming geleidelijk aan voor het grootste deel een gevolg was van de verstopping van de duiker;

dat weliswaar rond dit tijdstip de aanzienlijkste schade reeds was aangebracht, vooral aan de aard-appelen en de voedergewassen, maar dat vooral in wat de deskundige Geurden behandelt onder de rubriek consequente schade, de verstopping van de duiker vanaf midden december 1960 een grotere rol heeft gespeeld dan de toestand van de waterlopen;

Overwegende dat het door de laatstgenoemde deskundige bepaald bedrag der schade niet wordt betwist,

80.714,50 × 75

zodat de Provincie Oost-Vlaanderen —————, 100

dat maakt 60.536 frank en de Belgische Staat 80.714,50 × 25

—————, dat maakt 20.179 frank aan de eiser dienen te betalen;

Overwegende dat de vergoedende intresten op deze sommen slechts verschuldigd zijn vanaf de datum dat er bepaald schade tot beloop van die bedragen was ontstaan, dit is vanaf 17 december 1960, datum van de expertise van de heer Geurden;

Overwegende dat, nu het de rechtbank niet behoort aan de administratie de uitvoering van bepaalde werken op te leggen of die uitvoering door de eiser te laten geschieden, het desbetreffende verzoek tot voorbehoud van deze laatste dient afgewezen te worden;

Om deze redenen:

De Rechtbank,

Gelet op de artt. 2, 33, 37 en 41 van de wet van 15 juni 1935;

Alle andere conclusies van de hand wijzende;

Veroordeelt de Provincie Oost-Vlaanderen om aan de eiser te betalen de som van 60.536 F;

Veroordeelt de Belgische Staat om aan de eiser te betalen de som van 20.179 F;

Bepaalt dat deze sommen zullen vermeerderd worden met de vergoedende intresten vanaf 17 december 1960 tot de dag van de dagvaarding en verder met de gerechtelijke intresten;

Veroordeelt de Provincie Oost-Vlaanderen tot de drie vierden en de Belgische Staat tot één vierde van de kosten;

Wijst het anders of meer gevorderde af als ongegrond.

NOOT. — Zie ook het in onderhavig nummer gepubliceerde arrest van het Hof van Beroep te Gent d.d. 18 april 1964, waarbij bovenstaand vonnis werd bevestigd.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUSSEL

2e Kamer. — 11 oktober 1963.

Voorzitter: M. Van Dijk.

Referendaris: M. Geusen.

Advocaten: Mrs. Steghers en Nobels.

Overeenkomst. — Exclusiviteitscontract. — Schending door derde.

Als aangetoond wordt dat eiseres, publiciteitsagent-schap, met exploitanten van bioscopen reclamecontracten sluit die buiten haar reclame nog plaatselijke reclame toelaten, kan zij een ander publiciteits-agent niet ten laste leggen dat hij door plaatselijke reclame te maken in een bioscoop medegewerkt heeft aan de schending van het contract waardoor de eigenaar van die bioscoop haar een uitsluitend recht van reclame had toegekend: hij moet immers persoonlijk de draagwijdte van dat contract niet onderzoeken en mocht vermoeden dat het ook maar een beperkte exclusiviteit toekende.

De Verenigde Agentschappen Vandam K. H.
t/ Ciné Centrum en Bries.

Overwegende dat eerste verweerster niet vertegenwoordigd was bij volmachtdrager; dat ten haren opzichte bij verstek dient gestatueerd;

Overwegende dat de vordering strekt tot betaling hoofdelijk of in solidum door verweerders, van een bedrag van 30.000 fr.;

Dat jegens eerste verweerster deze vordering gesteund is op het niet naleven door deze van het contract afgesloten met eiseres op 22-2-1952; waarbij aan eiseres de exclusiviteit verleend werd van reclame in haar bioscoop « Cinema Centrum » te Londerzeel, feiten vastgesteld op 17-8-1962 en 30-8-1962;

Dat jegens 2e verweerder de vordering gesteund is op diens medeplichtigheid en de niet eerbiediging door eerste verweerster van haar contractuele verplichtingen en op de foutieve wijze waarop zij medewerkte aan de schending van het bestaande contract; dat inderdaad weerhouden dient te worden dat de contracten welke

eiseres afsluit met landelijke bioscoopuitbaters, niet steeds een volstrekte exclusiviteit behelzen, t.t.z. dat sommige contracten — hetgeen aangetoond wordt door 2de verweerder (welke zelf dergelijk beperkt exclusiviteitscontract met eiseres afsluit voor zijn cinema te Werchter) — voorzien dat plaatselijke publiciteit toegelaten is;

Dat de dispositieven van tweede verweerder locale publiciteit als voorwerp hadden;

Dat tweede verweerder niet verplicht was, persoonlijk te onderzoeken welke draagwijdte het contract van eiseres bezit; (Rb. Koophandel te Brussel, 29.1.1952 - J. Comm. Brux., 1952, p. 47); en aldus, behoudens het bewijs van het tegendeel, mocht of kon vermoeden dat eerste verweerder ook een beperkt exclusiviteitscontract bezat;

Dat bij ontstentenis van andere elementen het bewijs niet geleverd is dat tweede verweerder op de hoogte was van het feit dat eerste verweerder een exclusiviteitscontract met absolute draagwijdte had aangegaan, en a fortiori medewerkte aan de schending dezer;

Dat bovendien tweede verweerder mocht twijfelen aan de ernst van eiseres toen hij dezès schrijven van 14-8-1962 ontving waarbij eiseres hem de lijst op gaf der cinema's welke bij haar een onbeperkt exclusiviteitscontract hadden afgesloten en hij diende vast te stellen dat zijn bioscoop er tussen vermeld stond, daar waar hij voor deze slechts een contract met beperkte exclusiviteit had afgesloten, in deze zin dat de plaatselijke reclames uit de exclusiviteit gesloten waren;

Overwegende anderzijds dat de in gebrekestelling van eiseres d.d. 14-8-1962 een te laattijdige kennisgeving uitmaakte, en tweede verweerder op dat ogenblik reeds tegenover eerste verweerder gebonden bleek;

Om deze redenen :

De Rechtbank,

Alle verdere meer uitgebreide of tegengestelde besluiten als ongegrond verwerpend;

Statuerend bij verstek jegens eerste verweerder en tegensprekelijk jegens tweede verweerder,

Verklaart de ingestelde vordering ontvankelijk;

Verklaart de vordering jegens eerste verweerder gegrond;

Veroordeelt diensvolgens eerste verweerder te betalen aan eiseres, de som van 30.000 fr. te vermeerderen met de gerechtelijke intresten en de kosten;

Verklaart de vordering jegens tweede verweerder ongegrond; wijst eiseres van deze af en legt de kosten er van ten haren laste.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ST.-NIKLAAS

1e Kamer. — 16 oktober 1962.

Voorzitter : M. Elewaut.

Referendaris : M. Cloquet.

Advocaten : Mr. A. De Clercq (Antwerpen)
en Verniers.

Overeenkomst. — Verhuring van een reeks autocars.
— Huurder zegt er een af. — Geen recht voor de verhuurder de andere te weigeren.

Wanneer een transportbedrijf een reeks autocars huurt, doch enkele dagen vóór de reis één ervan afzegt, heeft de verhuurder het recht niet de levering van de andere te weigeren omdat de huurder zijn verbintenissen voor een gering deel niet naleeft. De huurder heeft

recht op een vergoeding voor het nadeel dat hem is berokkend doordat hij tegen hogere prijs elders minder goede vervoermiddelen heeft moeten zoeken; hij mag ook aanspraak maken op een schadeloosstelling wegens aantasting van zijn faam bij zijn klanten, die hij minder goed heeft kunnen bedienen, maar ook de verhuurder is ertoe gerechtigd een vergoeding te eisen wegens winstderving met betrekking tot de afbestelde autocar.

N.V. Transportbedrijf Smets-Claessens
t/ Pvba Autocarbedrijf Van Royen.

Overwegende dat de vordering ertoe strekt verweerder te horen verwijzen aan eiseres 19.975 fr. schadevergoeding te betalen wegens de niet uitvoering en foutieve verbreking van de tussen partijen gesloten overeenkomst, waarbij verweerder zich verbonden had een reeks autocars ter beschikking te stellen van eiseres op bepaalde dagen, d.i. op 28 en 29 juni 1962;

Overwegende dat eiseres in het beschikkend gedeelte van de inleidende dagvaarding niet vooreerst op uitdrukkelijke wijze de verbreking aanvraagt van de overeenkomst ten nadele van verweerder;

Overwegende dat verweerder, beweerde dat het eiser is die de overeenkomst niet heeft uitgevoerd, bij weder-eis tegen eiseres een vergoeding vordert van 10.000 fr.;

dat zij evenmin als eiseres, vooreerst uitdrukkelijk de verbreking vordert van de overeenkomst;

doch dat er dient beschouwd te worden dat dit verzuim van weerskanten het gevolg is van een materiële vergetelheid die door de rechter kan rechtgezet worden;

Overwegende dat verweerder niet betwist dat zij de verbintenis aangegaan had waarop de vordering steunt doch beweert dat zij gerechtigd was haar uit de overeenkomst spruitende verplichtingen niet na te leven door het feit dat eiseres vooreerst haar eigen verplichting niet zou nagekomen zijn omdat zij 1) de prijs van de bestelde autocars niet op voorhand heeft betaald, en omdat zij 2) een van de bestelde autocars afgezegd heeft op 25 juni 1962;

Overwegende dat verweerder de voorwaarde van de betaling op voorhand van de prijs of van een deel ervan niet heeft gesteld wanneer zij haar akkoord aan eiseres op 14 juni 1962 schriftelijk bevestigde nopens de verhuring van de gevraagde autocars;

dat zij niet bewijst en niet aanbiedt te bewijzen noch dat gezegde voorwaarde naderhand werd besproken noch dat de betaling op voorhand het voorwerp zou zijn van een algemeen gebruik tussen transportbedrijven die van elkaar autocars in huur nemen;

dat verweerder weliswaar in haar besluiten aanbiedt « te bewijzen door alle middelen, getuigen inbegrepen » doch niet bepaalt welke feiten zij aanbiedt te bewijzen;

dat zij trouwens ook de feiten niet bewijst en zelfs niet vernoemt waaruit zou blijken dat het haar onmogelijk was het beweerd beding van betaling op voorhand schriftelijk te bevestigen;

dat dit nochtans des te meer nodig zou zijn dat wanneer verweerder vroeger en wel in 1954, gelijkaardige zaken met eiseres had gedaan, zij geenszins de betaling op voorhand had geuit;

dat verweerder nochtans bij die eerste zaken, heeft kunnen ondervinden dat de betaling van haar schuld-vordering in dit eerste geval, niet zeer vlot was ge-gaan, zodat haar aandacht daardoor was getrokken op het nut de voorafgaandelijke betaling te bedingen;

Overwegende dat verweerder niet bewijst eiseres tot betaling te hebben aangemaand;

Overwegende dat wanneer verweerster ondanks die omstandigheden de voorafgaandelijke betaling niet schriftelijk heeft gesteld, er geen aanleiding toe bestaat haar thans toe te laten door getuigen te bewijzen dat dit voorwaarde toch werd overeengekomen;

Overwegende dat verweerster ook niet vrijgesteld was de beloofde autocars ter beschikking van eiseres te stellen onder voorwendsel dat eiseres één van de bestelde cars, en wel één van de cars met 34 plaatsen, welke op 29 juni 1962 dienden bezorgd te worden, bij brief van 25 juni 1962 heeft afgezegd;

Overwegende dat indien verweerster met die annulatie van een gering deel van het order niet akkoord ging, zij eiseres hiervan onmiddellijk diende te verwittigen;

dat verweerster trouwens niet gerechtigd was haar verbintenissen voor het geheel niet na te leven omdat het bleek dat eiseres voor een gering deel, de hare niet zou nakomen;

Overwegende dat eiseres van haar kant niet willekeurig de overeenkomst mocht verbreken wat betreft de tweede autocar met 34 plaatsen welke zij in huur had genomen tegen 29 juni;

dat de overeenkomst ten haren nadele dient verbroken te worden wat dit punt betreft;

Overwegende dat verweerster niet betwist dat eiseres ten gevolge van de niet uitvoering van de overeenkomst, 9.975 fr. meer heeft moeten betalen om minder goede vervoermiddelen te bekomen bij derden, ter vervanging van de bij verweerster bestelde autocars;

Overwegende dat eiseres daarbij een vergoeding vordert wegens de moeite die zij heeft moeten doen om in die vervanging te voorzien en wegens de schade berokkend aan haar goede faam;

Overwegende dat voormelde schadeposten ex aequo et bono kunnen geschat worden, de eerste op 500 fr., de tweede op 3.000 fr.;

dat het inderdaad kan beschouwd worden dat indien eiseres aan haar cliënten die door de schuld van verweerster minder goed werden bediend, voormeld bedrag van 3.000 fr. uitkeert als vermindering op de prijs die zij betaald hebben, dit gebaar van aard zou zijn om ieder ongunstig oordeel over de firma van eiseres uit te wissen;

Overwegende dat verweerster tegen eiseres bij weidereis een schadevergoeding vordert van 10.000 fr. uit hoofde van de verbreking van de overeenkomst;

Overwegende dat verweerster door de schuld van eiseres de winst gedorven heeft van de verhuring van een car 34 tegen de prijs van 3.000 fr. (300 km à 10 fr.);

dat dit gemis aan winst ex aequo et bono op 1.000 fr. kan geschat worden;

Om deze redenen :

de Rechtbank, gelet op artikels 2 en 30 tot 42 der wet van 15 juni 1935 die nageleefd werden,

Verklaart de vordering en de wedereis ontvankelijk en rechtdoende ten gronde, verklaart verbroken deels ten nadele van verweerster, deels ten nadele van eiseres de overeenkomst, voorwerp van het geschil, zegt voor recht dat verweerster gehouden is aan eiseres te betalen ten titel van schadevergoeding de som van 9.975 fr. en van 3.500 fr., samen 13.475 fr.;

zegt voor recht dat eiseres gehouden is aan verweerster te betalen ten titel van schadevergoeding de som van 1.000 fr., compenserende beide bedragen tot beloop van de kleinste van beide veroordelingen, verwijst verweerster aan eiseres te betalen, na compen-

satie en als blijvend verschil de som van 12.475 fr. met de gerechtelijke intresten;

Wijst het meer gevorderde van de hand als niet gegrond.

Verwijst verweerster in 9/10 en eiseres in 1/10 van de kosten.

EUROPEES RECHT

Schriftelijke vraag nr. 5 (1965-1966)

van de heer Pedini

aan de Commissie

van de Europese Economische Gemeenschap

*Betreft: Communautaire regeling inzake
« investmenttrusts »*

Naar aanleiding van het antwoord op zijn schriftelijke vraag nr. 130 betreffende de economische toestand in Italië, zou steller dezès gaarne vernemen of de E.E.G.-Commissie het niet wenselijk acht dat communautaire bepalingen worden opgesteld inzake de zogenaamde « investmenttrusts » die, indien hun werkzaamheden in de juiste banen worden geleid en gesteund, een belangrijke bijdrage kunnen leveren tot de toeneming van de investeringen in de Gemeenschap.

Antwoord op schriftelijke vraag nr. 5 van de h. Pedini

Naar de mening van de Commissie kunnen de gemeenschappelijke beleggingsfondsen (investmenttrusts) en de investeringsmaatschappijen met variabel kapitaal in belangrijke mate bijdragen tot de integratie en de verruiming van de kapitaalmarkten der Gemeenschap en langs deze weg tevens — zoals de gachte afgevaardigde heeft betoogd — tot de uitbreiding van de investeringen.

De activiteit van beleggingsfondsen en soortgelijke instellingen bevordert het kapitaalverkeer, met name tussen de lidstaten van de E.E.G., doordat zij ook in buitenlandse waardepapieren beleggen en hun deelnemingsbewijzen of aandelen aan buitenlandse spaarders verkopen.

Hoewel hun juridische positie en de voorschriften van land tot land sterk verschillen, bezitten de beleggingsfondsen en de investeringsmaatschappijen met variabel kapitaal in Duitsland, België, Frankrijk, Luxemburg en Nederland min of meer dezelfde mogelijkheden bij het kopen van binnenlandse en van buitenlandse waardepapieren, daar de nationale voorschriften praktisch geen beperkingen van de beleggingsactiviteit kennen die met de oorsprong der effecten verband houden.

Aan de volledige ontplooiing van deze financieringsinstellingen staan evenwel nog enkele hinderpalen in de weg bij de verkoop van hun deelnemingsbewijzen of aandelen in de E.E.G. buiten het land van oprichting.

De Commissie is zich van deze problemen bewust en zoekt naar middelen om de bestaande hinderpalen uit de weg te ruimen. De met de beleggingsfondsen en investeringsmaatschappijen verband houdende vraagstukken vormen één der onderwerpen van studie van een door de Commissie opgerichte werkgroep van deskundigen voor het onderzoek van de gehele problematiek van de integratie der kapitaalmarkten in de Gemeenschap.

Verder houdt de Commissie ook bij haar werkzaamheden in verband met de harmonisatie van het vennootschapsrecht met de bijzondere behoeften van de

zgn. «investmenttrusts» rekening, aangezien de algemene regeling voor de handelsvennootschappen zeer zeker niet zonder gevolgen zal blijven voor de oprichting en de ontwikkeling van deze instellingen.

BOEKBESPREKING

Robert Wilkin. — «Commentaire de la loi communale». Addendum voor het jaar 1963 door Gustave Viseur. — Brussel, Etabl. E. Bruylant 1965.

Bij de bespreking van de «Commentaire de la loi communale» door Dr. Jur. Robert Wilkin, directeur van de Dienst der Geschillen van de stad Luik, werd aangekondigd dat voor de blijvende waarde van dit boek zou worden gezorgd door jaarlijkse bijwerkingen.

En inderdaad heeft de auteur zijn «commentaire», sedert deze in 1946 is verschenen, up to date gehouden door middel van jaarlijkse addenda. Ook de vereiste bijwerking voor het jaar 1963 is verschenen. «Complément pour l'année 1963» is echter — zoals trouwens reeds het addendum voor het jaar 1962 — niet meer van de hand van Dr. Jur. R. Wilkin, doch is het werk van de heer Gustave Viseur, voornoemd. Niettemin omvat dit «Complément» — zoals vroeger — alle wijzigingen die zich, sinds het publiceren van het basiswerk en van de vorige addenda, in de wetgeving, in de rechtsleer en in de rechtspraak hebben voorgedaan.

Evenals de vorige jaren wordt het nadeel, dat verbonden is aan publikaties met bijwerkingen in boekvorm, grotendeels ondervangen dank zij een enige en alfabetische inhoudsopgave, waarin tegelijkertijd verwezen wordt én naar de drie delen van de «commentaire» én naar de addenda voor de jaren 1947 t/m 1963. Aldus worden de opzoeken werkelijk tot een minimum beperkt, nl. tot opzoeken in één enkele inhoudsopgave.

Al degenen die in het bezit zijn van het hoofdwerk van Dr. R. Wilkin zullen er prijs op stellen zich zohaast mogelijk de nieuwe bijwerking aan te schaffen; «Complément pour l'année 1963» is bij de uitgeverij Ets. E. Bruylant, Regentiestraat nr. 67 te Brussel 1, te verkrijgen tegen 1.280 frank (genaaid) of 1.510 frank (ingebonden). Bovendien kunnen nieuwe inschrijvers thans het basiswerk (3 boekdelen) en de «Compléments de 1947 à 1962 inclus» bij voormelde uitgeverij bekomen tegen de speciale prijs van 3.300 frank (genaaid) of van 7.450 frank (18 ingebonden boekdelen). Ten slotte gelden gunstprijzen voor de vorige addenda.

Prof. Dr. F. Amerijckx.

Fiscaal Tijdschrift voor de Euromarkt. — Brussel, Etabl. E. Bruylant.

In de nrs. 8, 9, 10, 11 en 12 van het «Fiscaal Tijdschrift voor de Euromarkt» komen, benevens de gebruikelijke algemene documentatie, verscheidene actuele uiteenzettingen voor, n.l.: «Aantekeningen bij het programma voor belastingsharmonisatie in de E.E.G. op het gebied van de indirecte belastingen» door Wolfgang Mersmann, voorzitter van het «Bundesfinanzhof» (München); «Het Franse fiscale winstbegrip» door Elisabeth Vessilier, «Maitre-assistant» aan de Faculteit der Rechten en der Economische Wetenschappen te Parijs; «De belastingheffing van het inkomen volgens de Italiaanse wetgeving» door Victor Uckmar, Professor aan de Universiteit te Genua; «Het Nederlandse belastingstelsel en het E.E.G.-Verdrag» door Bernard Schendstok, Professor aan de Nederlandse Economische Hogeschool te Rotterdam; «Nota

van de Duitse Bondsregering betreffende de consequenties van internationale belastingverschillen» door Thomas Menck, Oberregierungsrat, Bad Godesberg; «Belastingheffing van winstuitdelingen door in Italië gevestigde kapitaalvennootschappen» door Dr. Marco Vitale (Milaan); «De Speciale Franse belasting op dividenden van in Frankrijk werkzame buitenlandse vennootschappen (art. 109, § 2, C.G.I.) en de verzachting daarvan door belastingverdragen met de E.E.G.-Landen» door Jean H. Rothstein, H.E.C., Parijs; «De voorzieningen in de fiscale balans in de E.E.G.-Landen» door Mr. Th. S. IJsselmuiden, fiscaal adviseur te Den Haag; «De belastingheffing van buitenlandse vennootschappen in het Groothertogdom Luxemburg» door Pöseph Kauffman, Staatsraad te Luxemburg; «Fiscale behandeling van uitgaven voor speurwerk (wetenschappelijk onderzoek) in de Duitse Bondsrepubliek» door Dr. Bernhard Gübbels, Fiscaal adviseur te Wuppertal-Elberfeld.

Men kan zich op het tijdschrift abonneren (375 fr. voor het jaar 1964) bij de Ets. E. Bruylant, Regentiestraat 67 te Brussel 1, postrekening nr. 619.88.

Prof. Dr. F. Amerijckx

BIBLIOGRAFIE

Nederland

Brasz, H.A., De studie van het openbaar bestuur. Mededelingen en gedachten naar aanleiding van een studiereis langs instituten en scholen voor public administration in de Verenigde Staten van Noord-Amerika. Alphen aan den Rijn, N. Samsom.

Fortanier, G.F. en Veraart J.J.M., Schematisch overzicht van de sociale verzekeringswetten. Samengesteld met medew. van J. Chr. van den Berg. Januari 1965. Deventer A.E. E. Kluwer.

Groot, W.E.C. de, Nederlandse belastingswetten. Verzameld en bewerkt. Alphen aan den Rijn, N. Samsom.

Hulsman, L.H.C., Handhaving van recht. Inaug. rede. Deventer, A.E. E. Kluwer.

Linden, Johannes van der, De ware pleiter. Fotomechanische herdruk van de editie 1827. 's-Gravenhage. A. Jonckbloed & Zoon.

Lindeijer A.G.F., De nieuwe belastingswetten. Inkomstenbelasting, laanbelasting en vermogensbelasting. Tekst en uitleg. Utrecht, Het Spectrum. (Prisma-boeken).

Pauw, Wilhelmus, Observations tumultuariæ novæ. Ediderunt: H.F.W.D. Fischer, W.L. de Koning-Bey, L.E. van Holk en H.W. van Soest. Haarlem, H.D. Tjeenk Willink & Zoon.

Schippers, B., en Van Hedel J.L., Aftrekposten bij de inkomsten- en vermogensbelasting. 16e dr. Ed. 1965. Leiden, Nederlandsche U.M.

Snoep, P.J., Bankvaria. Functie en betekenis van de banken in deze tijd. Amsterdam, Elsevier. (Elsevier-pocket).

Frankrijk

Ferron, (Olivier de), Le Problème des transports et le Marché Commun. Préf. de Jacques d'Huillier. Ill. de tab. et cartes. Coll. «Etudes d'histoire économique, politique et sociale». Droz. (Diff. Minard).

Gicquel, Jean et Sfez Lucien, Problèmes de la réforme de l'Etat en France depuis 1934. Préf. de Maurice

- Duverger. Coll. «Travaux et recherches de la faculté de Droit et des Sciences économiques de Paris. Série Science politique». Presses Univ. de France.
- Guichard-Ayoub Elaine, Roig Charles et Grange Jean., Etudes sur le Parlement de la Ve République. Préf. de M. Prelot. III. de fig. Coll. «Travaux et recherches de la Faculté de Droit et des Sciences économiques de Paris. Série Science politique». Presses Univer. de France.
- Lorenzi, Henri, Les Jeunes votent. Coll. «Essais pédagogiques». C.L.E.D.O.R.
- Cattet, E., Législation professionnelle et sociale. Préf. de J. Buet. «Bibliothèque de l'enseignement technique. Classes économiques», Dunod.
- Feifer, Georges. Justice à Moscou. Trad. de l'américain par Jane Fillion. A. Michel.
- Jacquignon, Louis., Le Droit de l'urbanisme. Av. Propos de Georges Liet-Veaux. «Bibliothèque de l'Institut de topométrie». Eyrolles.
- Montarron, Marcel., Tout ce joli monde fut conduit au dépôt. Coll. «Ordre du jour». Edit. de la Table Ronde.
- Papadatos, Pierre A., Le Problème de l'ordre reçu en droit pénal. — Coll. «Travaux de droit économique, sociologie et sciences politiques». Droz.
- Stosic, Borko D., Les Organisations non gouvernementales et les Nations Unies. Coll. «Travaux de droit, économie, sociologie, et sciences politiques». Droz.

Engeland

- Ahmad, M., The Civil Servant in Pakistan. Karachi : Oxf. U.P.
- Allen, F.A., The Borderland of Criminal Justice. — Univ. Chicago P.
- Aufricht, H., Comparative Survey of Central Bank law. Lib. of World affairs. Stevens & Sons.
- Barker, W., Local Government Statistics. Inst. of Municipal Traesures.
- Feld, W., The Court of the European Communities : New Dimension in International Adjudication. Nijhoff.
- Fordham, P., The Robbers'Tale : The Truth about the Great Train Robbery. Hodder.
- Gorove, S., Law and Politics of the Danube. Nijhoff.
- Goswami, P., Criminology. Probstain.
- Grigg, M., The Challenor Case. Penguin.
- Major, W.T., The Law of Contract. Handbook. Macd. & E.
- Murphy, W.F., Elements op Judicial Strategy. University Chicago P.
- Philips, O. Hood, A., First Book of English Law. Sweet & M.
- Ricardo, J.E.S., The Protection from Eviction Act 1964. Estates Gazette.
- Roskell, J.S., The Commons and their Spaekers in English Parliaments. Man. U.P.
- Vandyk, N.D., Tribunals and Inquiries. Oyez Pubns.

Zwitsersland

- Troller, Alois., Die mehrseitigen völkerrechtlichen Verträge im internationalen gewerblichen Rechtsschutz und Urheberrecht. Basel, Verlag für Recht und Gesellschaft 1965.
- Baechi, Mathis., Da Wahlrecht des überlebenden Ehegatten nach Artikel 4621 ZGB. Zürich, Juris-Verlag 1965.

- Bucher, Eugen., Das objektive Recht als Normsetzungsbefugnis. — Tübingen, Mohr, 1965.
- Schweizerischer Juristenverein. Protokoll der 98. Jahresversammlung in Zermatt, 12-14. September 1964 = Procès-verbal de la 98e assemblée annuelle... = Processo verbale delle 98e assemblea annuale... Basel, Helbing & Lichenhahn.
- Locher, Kurt. Die Staats- und Gemeindeverwaltung im Kanton Appenzell Innerrhoden unter besonderer Berücksichtigung der verwaltungsorganisatorischen, rechtlichen und finanziellen Aspekte einer Neuordnung. Zürich, St.-Gallen, Polygraphischer Verlag. 1964.
- Mélanges Roger Secrétan., Recueil de travaux publiés par le Faculté de droit (de l') Université de Lausanne. Lausanne, Université, Faculté de droit 1964.
- Übersicht der Literatur über schweizerisches Recht 1963 = Bibliographie juridique Suisse. Von Bernhard Riggenbach. Basel, Helbing & Lichenhahn 1965.

Oostenrijk

- Die Einkommensteuernovelle 1964 (Bundesgesetz vom 16 juli 1964 zur Änderung einkommensteuerrechtlicher Vorschriften) Mit Erl. Bearb. v. Franz Weiler. — Wien : Linde (1964).
- Die österreichische Strafprozessordnung. (Strafprozessordnung 1960) in d. Fassung d. Kundmachung d. Bundesregierung vom 20 Apr. 1960 samt den wichtigsten Nebengesetzen. Mit einer Einl. u. Erl. Unter Berücks. d. Rechtsprechung des Obersten Gerichtshofes. Hrsg. v. Ludwig Franz Tlapek u. Eugen Serini. 5 Aufl. — Wien : Manz 1964.
- Fasching, Hans, Walter., Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen. Lfg 17. — Wien : Manz 1965.
- Feil, Erich., Angewandtes Grundbuchsrecht. Eine Systemat. Darstellung f. die Praxis. — Wien : Hollinck 1965.
- Roeder, Hermann., Der allgemeine Teil des österreichischen Strafgesetzentwurfes in der Fassung des Ministerialentwurfes von 1964. Kritische Bemerkungen. — Wien : Hollinck (1965).

Duitsland

- Astl, Josef, u. Rathleff Ernst-Otto., Das Glücksspiel. Sammlung d. geltenden Bestimmungen f/ Glücksspiele, Lotterien, Ausspielungen u. andere Spiele. Zusammengest. u. mit e. Einf. — Frankfurt a. M., Berlin : Metzner 1965.
- Auer, Eugen., Die richterliche Korrektur von Standardverträgen. — Karlsruhe : Verl. Versicherungswirtschaft (1964).
- Baur, Fritz., Fälle und Lösungen zum Zwangsvollstreckungs-, Konkurs- und Vergleichsrecht. Nach neueren gerichtl. Entscheidungen. — Karlsruhe C. F. Müller 1965.
- Benda, Ernst., Verjährung und Rechtsstaat. Verfassungsprobleme d. Verlängerung strafrechtl. Verjährungsfristen. — Berlin : Colloquium Verl. 1965.
- Berlit, Jan-Wolfgang., Todesstrafe — im Namen des Volkes ? (Diessen/Ammersee:) V. Tucher 1964.
- Boehmer, Gustav., Einführung in das Bürgerliche Recht. 2., Durchgearb. u. erg. Aufl. — Tübingen : Mohr Siebeck) 1965.
- Bondzio, Wilhelm., Zum internationalen Ehegüter- und Ehegattenerbrecht der Vereinigten Staaten von Amerika. — Karlsruhe : C. F. Müller 1964.

- Borchert, Achim.*, Der Einfluss der Verkehrsfreiheit auf die völkerrechtlichen Regeln über die Höhe der Schifffahrtsabgaben auf international bedeutsamen Schifffahrtswegen. — Hamburg (13, Mittelweg 196) : Forschungsstelle f. Völkerrecht u. Ausländ. öffentl. Recht d. Universität; Frankfurt/M.: Metzner (in Komm.) 1964.
- Brocke, Erwin, u. Reese Willy.*, Die Entschädigung von Zeugen, Sachverständigen und ehrenamtlichen Richtern. 2., neu bearb. Aufl. — Berlin: Duncker & Humblot 1964.
- Brox, Hans, u. Rütters Bernd.*, Arbeitskampfrecht. Ein Handbuch d. Praxis. — Stuttgart: Kohlhammer 1965.
- Bucher, Eugen.*, Das subjektive Recht als Normsetzungsbefugnis. — Tübingen: Mohr (Siebeck) 1965.
- Burmman, Hans, Franz.*, Das Recht der Wertreklame. Werbegeschenke u. Werbegaben, Werbelieferungen, Werbeprämien, Waren- und Leistungsproben, Zugaben. Erl. nach d. neuesten Rechtsprechung. — (Berlin). E. Schmidt (1965).
- Cathrein, Viktor.*, Recht, Naturrecht und Positives Recht. Eine krit. Untersuchung d. Grundbegriffe d. Rechtsordnung. (Unveränd., reprograf. Nachdr. d. 2., beträchtl. verm. Aufl., Freiburg i. Br. 1909) — Darmstadt: Wissenschaftl. Buchgesellschaft 1964.
- Daub, Walter.*, Baupreisrecht des Bundesrepublik. Sammlung d. Preisvorschriften f. Bauleistungen mit wichtigen Gerichtsentscheidungen, Runderlassen u. erl. Hinw. — Düsseldorf: Werner 1965.
- Elbert, Kurt.*, Das Recht des öffentlichen Dienstes. Ein Handbuch f. d. Personalverwaltung u. d. Personalvertretungspraxis. — (Berlin:) E. Schmidt 1965.
- Erler, Joachim.*, Wahlschuld mit Wahlrecht des Gläubigers und Schuld mit Ersetzungsbefugnis des Gläubigers. — (Köln u. Berlin:) Grote 1964.
- Flume, eWrner.*, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts. — Berlin, Heidelberg, New York: Springer = Enzyklopädie d. Rechts- u. Staatswissenschaft. Abt. Rechtswissenschaft. Bd. 2. Das Rechtsgeschäft. 1965 XIII.
- Fried, Egbert.*, Rechtsvereinheitlichung im internationalen Arbeitsrecht. Eine Untersuchung z. Methode d. Rechtsvereinheitlichung am Beisp. d. Internationale Arbeitsorganisation. — Frankfurt/M., Berlin, Metzner 1965.
- Gause, Hermann, u. Melsheimer Klaus.*, Beiträge zum sowjetischen Aussenhandelsrecht. — Berlin (—Dahlem Garystr. 55: Osteuropa-Institut) 1964.
- Die Hessische Gemeindeordnung vom 25. Februar i.d. F. der Bekanntmachung vom 1 Juli 1960 16. Aufl. — Bad Homburg v. d.H., Berlin, Zürich: Gehlen; Wiesbaden: Gemeindeverl. 1964.
- Grethlein, Gerhard.*, Jugendgerichtsgesetz. Kommentar. 2. neubearb. u. erw. Aufl. — Berlin: De Gruyter 1965.
- Holz, Hans Heinz, u. Neuhöffer Paul.*, Griff nach der Diktatur? Texte, Kommentare, Stellungnahmen z. geplanten Notstandsgesetzgebung. — Köln: Pahl-Rugenstein (1965).
- Huber, Ulrich.*, Die Sicherungsgrundschuld. — Heidelberg: Verl.-Ges. Recht u. Wirtschaft (1965).
- Lübtow, Ulrich van.*, Die Ernennung von Professoren des Rechts zu Mitgliedern der Justizprüfungsämter. Berlin: Duncker & Humblot 1964.
- Malz, Heinrich u. Heilemann, Johannes.*, Lexikon des öffentlichen Dienstes. — (Köln u. Berlin). Grote 1965.
- Meyer-Laurin, Harald.*, Gesetz und Billigkeit im attischen Prozess. — Weimar: Böhlau 1965.
- Pochmann, Heinz, Gerhard.*, Grenzen zwischen Bilanzänderung und Bilanzberichtigung. — Düsseldorf: Verl. Buchandl. d. Instituts d. Wirtschaftsprüfer 1964.
- Schwenk, Walter.*, Luftrecht für Privatpiloten. Das Recht d. Sportfliegers. — Steineback am Wörthsee: Luftfahrt-Verl. Zuerl. (1964).
- Schwind, Hans-Dieter, u. Hassenpflug Helwig.*, Das Bürgerliche Gesetzbuch. Sachenrecht (3. Buch). Eine Zusammenstellung d. Rechtsprechung d. Reichsgerichts u. d. Bundesgerichtshofes zu d. wichtigsten Problemen d. Sachenrechts. Bearb. von Helwig Hassenpflug. — (München). v. Kleist 1964.
- Stammler, Rudolf.*, Die Lehre von dem richtigen Rechte. (Unveränd. reprograf. Nachdr. d. neubearb. Aufl. Halle a.d. Saale 1926) — Darmstadt: Wissenschaftl. Buchgesellschaft 1964.
- Tsatsos, Themistokles.* Zur Problematik des Rechtspositivismus. Für u. Wider e. Denkmethode in d. Staatsrechtslehre. (Vortrag.) — Stuttgart: Kohlhammer 1964.
- Unruh, Georg-Christoph von.*, Des Kreis. Ursprung u. Ordnung e. kommunalen Körperschaft. — (Köln u. Berlin). Grote 1965.
- Wagner, Hermann, u. Zartmann Hugo.*, Das Rechtsformularbuch. Prakt. Erl. u. Muster f.d. bürgerl. Recht, Arbeits-, Handels- u. Gesellschaftsrecht u. d. gewerbl. Rechtsschutz. Hrsg. von Carl Wurnw. 7., neubearb. U. erw. Aufl. — Straubing: Wurm 1964.
- Werner, Fritz.*, Über Tendenzen der Entwicklung von Recht und Gericht in unserer Zeit. — Karlsruhe: C.F. Müller 1965.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht, jg. 1965 - nr. 2 :

Kirchheiner, H.H., Een Ombudsman in Nederland ? — Duerink, Fr., Het probleem der migrerende werknemers in zake de ziekte- en invaliditeitsverzekering in het Europa der Zes. — Van der Planken, K., De reglementering van de luchtvaart, Beknopt overzicht van het wezen en de ontwikkeling van het Belgisch en internationaal luchtrecht. — Elst, R., De vakantieregeling der rijksambtenaren en deze der bedienden uit de privé-sector. — Van de Roy, J.M.G., De burgerlijke stand der vreemdelingen in België.

Algemeen Fiscaal Tijdschrift, jg. 1965 - nr. 7-8 :

Wetgeving.

De Gemeente, jg. 1965 - nr. 5 :

Editoriaal. — Quintin J.M., Toezicht op het stationeren op de openbare weg: Parkeergelden en blauwe zones. — Van Bever F., Het Provinciebestuur van Brabant en de vuilverwijdering.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-Ambt en Registratie, jg. 1965 - nr. 4861 :

Van der Ploeg P.W., Uitlegging van uiterste wilsbeschikking (IV).

Nederlands Juristenblad, jg. 1965 - nr. 21 :

Funke A.P., en Wessel J., Enige opmerkingen over beroepsmogelijkheden voor derden in het Nederlandse administratieve recht. — Luiking H.F.W., De Wrakkenwet.

Advokatenblad, jg. 1965 - nr. 5 :

Wichers Hoeth L., Het inkomen van de advocaat. — Hollander, J., De nieuwe belastingwetten II. — Wichers Hoeth, Hernieuwing van het ondernemingsrecht.

De Gerechtsdeurwaarder, jg. 1965 - nr. 5 :

Teekens M., Verlate notities over het 5e Internationale deurwaarderscongres te Nice (1964). — Bierman J.R., Handhaving van recht. — Janssens W.G. J. Jr., Dienstwoning.

Journal des Tribunaux, jg. 1965 - nr. 4491 :

Huynen S., Premiers aperçus de la loi du 8 avril 1965 relative à la protection de la jeunesse. — Jurisprudence. — Chronique Judiciaire.

Annales de Droit, jg. 1965 - nr. 1 :

Liénard R., In Memoriam : Fernand de Visscher. — Cambier C., Le projet de Code judiciaire. — Debuyst C., Criminologie, science d'avenir. — Lambotte C., Le projet de loi belge de réforme de la législation relative au notariat. — Poupart J.M., Coups d'oeil sur l'évolution du droit pénal et de la procédure criminelle au cours de l'année 1964.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jg. 1965 - nr. 8 :

Cornil P., Déclin ou renouveau de la répression pénale. — Van Drooghenbroeck P., Commentaire de la Loi du 29 juin 1964, concernant la suspension, le sursus et la probation.

Recueil Général de l'enregistrement et du notariat, jg. 1965 - nr. 20850 à 20852 :

Rechtspraak.

Revue Pratique du Notariat Belge, jg. 1965 - nr. 2506 :

Baugniet J., Un premier pas vers l'harmonisation des législations des pays de la C.E.E. dans le domaine des sociétés.

Recueil de Jurisprudence du Droit Administratif et du Conseil d'Etat, jg. 1964 - nr. 4 :

In memoriam : Henri Matton. — Moureau L., La revision de la Constitution et le Conseil d'Etat. — Buch H. et Dumont M., La procédure d'élaboration des actes des autorités administratives.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif, jg. 1965 - nr. 5 :

Fonctionnaires. — Assistance publique et domicile de secours. — Bibliographie. — Commission d'assistance publique. — Elections. — Etat civil. — Traitements et pensions. — Loi Communale. — Voirie et constructions. — Responsabilité. — Revue de la Jurisprudence.

Recueil Dalloz, Parijs, jg. 1965 - nr. 18 :

Borricand J., Observations sur le marché à forfait. — Chapar F., De quelques difficultés pratiques du jugement par la cour d'assises des individus renvoyés devant elle pour des délits connexes à des crimes.

Nr. 19 :

Peyrefitte L., Le problème du contrat dit « sans loi ».

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"